

Nieuwsbrief - EHRC Updates 2026-10

Nummer 10, 2026

Redactie: J.H. Gerards, H. Morre, J. Krommendijk, S. Lambrecht, P. Ölçer, B. Aarrass, L.E. Burgers, P. Cannoot, L.R. Glas, C. Mak, D.A.G. van Toor en C. Van de Graaf.

INHOUDSOPGAVE

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0512JUD003874119 12-05-2026

Asen Asenov t. Bulgarije, EHRM 12 mei 2026, nr. 38741/19

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0512JUD005022721 12-05-2026

B.M. t. Zwitserland, EHRM 12 mei 2026, nr. 50227/21

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0512JUD004709022 12-05-2026

Eisenauer e.a. t. Frankrijk, EHRM 12 mei 2026, nrs. 47090/22 en 9 andere

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0512JUD002582823 12-05-2026

Fal t. Spanje, EHRM 12 mei 2026, nr. 25828/23

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2025:0512JUD003314421 12-05-2026

Trade Union of Social Sector Workers e.a. t. Hongarije, EHRM 12 mei 2026, nr. 33144/21

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0512JUD002832220 12-05-2026

Y t. Servië, EHRM 12 mei 2026, nr. 28322/20

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0507JUD003078122 07-05-2026

Batou t. Zwitserland, EHRM 7 mei 2026, nr. 30781/22

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0507JUD005177121 07-05-2026

Jurić t. Kroatië, EHRM 7 mei 2026, nr. 51771/21

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0507JUD003686223 07-05-2026

Konstantinou t. Cyprus, EHRM 7 mei 2026, nr. 36862/23

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

[ECLI:CE:ECHR:2026:0507JUD005337118](#) 07-05-2026

Şener t. Polen, EHRM 7 mei 2026, nr. 53371/18

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

[ECLI:CE:ECHR:2026:0505JUD003098920](#) 05-05-2026

Gerovska-Popchevska t. Noord-Macedonië (nr. 2), EHRM 5 mei 2026, nr. 30989/20

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

[ECLI:CE:ECHR:2026:0505JUD002499921](#) 05-05-2026

Lárus Welding t. IJsland, EHRM 5 mei 2026, nr. 24999/21

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

[ECLI:CE:ECHR:2026:0505JUD001738920](#) 05-05-2026

Yasak t. Turkije, EHRM (GK) 5 mei 2026, nr. 17389/20

Hof van Justitie van de Europese Unie

Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:398 13-05-2026

BRANDL, HvJ EU 13 mei 2026, zaak C-286/25

Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:395 12-05-2026

Meta Platforms Ireland (compensation équitable), HvJ EU (Grote Kamer) 12 mei 2026, zaak C-797/23

Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:397 12-05-2026

Shamsi, HvJ EU 12 mei 2026, zaak C-877/24

Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:376 07-05-2026

INPS (Assistance sociale et accès à l'emploi – Discrimination indirecte), HvJ EU (GK) 7 mei 2026, zaak C-747/22

Annotatie

Fininvest en Berlusconi t. Italië (EHRM 8 januari 2026, 23538/14 en 23554/14) –

Onschuldpresumptie in civiele zaken; gezag van gewijsde

F. Fernhout

Annotatie

Cupriak-Trojan en Trojan t. Wojewoda Mazowiecki (HvJ, C-713/23) - Koppels van hetzelfde geslacht: huwelijken ook erkend als ze binnen de EU verhuizen

T. Kruger

ANNOTATIE

Fininvest en Berlusconi t. Italië (EHRM 8 januari 2026, 23538/14 en 23554/14) – Onschuldpresumptie in civiele zaken; gezag van gewijsde

F. Fernhout

De casus

1. Fininvest was indirect een van de aandeelhouders van een van de grootste uitgevers van Italië, de groep Mondadori. Bestuursvoorzitter en wettelijk vertegenwoordiger van Fininvest was Berlusconi. De voornaamste andere indirecte aandeelhouders waren CIR en de familie F.[1] Eind jaren '80 van de vorige eeuw probeerden zowel Fininvest als CIR een indirect meerderheidsbelang in Mondadori te verkrijgen door de aandelen van de familie F over te nemen. De familie F verkocht de aandelen tegelijkertijd aan beide partijen, maar wilde alleen leveren aan Fininvest (die wel een betere prijs zal hebben afgesproken). In de arbitrage die volgde stelde de familie F zich op het standpunt dat de overeenkomst met CIR nietig was omdat er een nietige aandeelhoudersovereenkomst aan ten grondslag lag. Het arbitraal college stelde echter CIR in het gelijk, zodat de verkoop in stand bleef. De familie F stelde daarop een vordering tot vernietiging van het arbitrale vonnis in bij het hof van beroep in Rome.[2] In die procedure waren alle indirecte aandeelhouders, dus ook Fininvest, partij. Het hof van beroep kwam bij arrest gedeponereerd op 24 januari 1991 (verder: het arrest van 1991) tot het oordeel dat de vorderingen van de familie F terecht waren ingesteld, vernietigde het arbitrale vonnis en concludeerde dat de familie F niet gehouden was de overeenkomst met CIR na te komen. CIR ging in cassatie.[3] Tijdens het cassatieberoep werd de kwestie geregeld (verder: de regeling) en kreeg Fininvest alsnog het indirecte meerderheidsbelang in Mondadori. Het cassatieberoep werd daarop ingetrokken.

2. In 1999 begon het parket in Milaan een strafrechtelijk onderzoek naar Fininvest. Fininvest werd ervan verdacht de rapporteur van de meervoudige kamer van het hof van beroep (VM) te hebben omgekocht door tussenkomst van advocaat CP.[4] De betalingen van in totaal ca. 1,5 miljoen euro zouden zijn gedaan door Berlusconi zelf, onder andere vanaf de rekeningen van Fininvest. De medeverdachten van Berlusconi (CP en VM) werden uiteindelijk in 2007

veroordeeld voor actieve en passieve omkoping. In het kader van de bewijslevering in de strafzaak waren de twee andere raadsheren van de meervoudige kamer van het hof van appel (AV en GP) als getuigen gehoord. Ten aanzien van het bewijs overwoog de strafrechter expliciet dat voor de omkoping geen bewijs kon worden ontleend aan het arrest van 1991, omdat dit arrest niet kennelijk willekeurig of onredelijk was. Het bewijs kwam dus uit andere bewijsmiddelen. Berlusconi zelf was al in 2001 door het hof van appel van Milaan buiten vervolging gesteld, omdat actieve omkoping in de tijd dat de feiten werden gepleegd onder een ander artikel viel met een geringere strafbedreiging. Na toepassing van de toepasselijke algemene strafverlichtende omstandigheden[5] kon daardoor alleen maar geconcludeerd worden dat de feiten in zijn geval al waren verjaard. In cassatie, ingesteld door het Openbaar Ministerie, werd in de zaak tegen Berlusconi geoordeeld dat het bewijs op zich voldoende was om verwijzing naar de zitting te rechtvaardigen, maar dat er inderdaad sprake was van verjaring. CIR had zich in de strafzaak gesteld als benadeelde partij en schadevergoeding van VM en CP gevorderd. De hoogte daarvan moest volgens de strafrechter worden vastgesteld door de civiele rechter.

3. Terwijl de strafzaak nog loopt, stelt CIR in 2004 bij de civiele rechter een vordering tot schadevergoeding in tegen Fininvest. Zij stelt door het door omkoping tot stand gekomen arrest van 1991 beperkt te zijn geweest in haar onderhandelingsruimte en daardoor een ongunstige regeling te hebben moeten treffen. De stukken van de strafzaak worden ingebracht in de civiele procedure. Fininvest doet de beide rechters AV en GP nu ook in de civiele zaak als getuigen horen. Beiden leggen een verklaring af van de strekking dat zij de stukken uitvoerig hadden bestudeerd en overtuigd waren geraakt van de argumenten van de rapporteur VM. AV had zelf ook bijgedragen aan de redactie van het arrest. Berlusconi is in deze procedure geen partij. In eerste aanleg wordt de vordering toegewezen voor een bedrag van 750 miljoen euro in hoofdsom met een proceskostenveroordeling van 2 miljoen euro.

4. In appel wordt de hoofdsom verminderd tot 540 miljoen euro, maar met een kostenveroordeling voor beide instanties van in totaal 8 miljoen euro. Op de verschillende verweren van Fininvest wordt als volgt beslist.

4.1. Fininvest had aangevoerd dat door het intrekken van het cassatieberoep het arrest van 1991 in kracht van gewijsde was gegaan (er stond geen gewoon rechtsmiddel meer tegen open) en dus gezag van gewijsde had gekregen (vgl. art. 236 Rv).[6] Dat arrest legde de verhoudingen tussen partijen dus definitief vast, zodat de aandelen met recht verkregen waren. Als CIR daar onderuit wilde, had de herroepingsprocedure gevolgd moeten worden. [7] Volgens het hof van beroep gaat dit niet op. Dat arrest ging over een andere kwestie (de geldigheid van het arbitraal vonnis, niet over omkoping)) en uit eerdere rechtspraak van het Italiaanse Hof van Cassatie (weergegeven in par. 79) volgt dat de mogelijkheid van herroeping niet betekent dat

geen civiele vordering kan worden ingesteld.[8]

4.2. Fininvest had ook de omkoping zelf bestreden. Het hof van beroep oordeelt dat inderdaad de omkoping zelfstandig moet worden beoordeeld door de civiele rechter, los van de beslissingen in de strafzaken. Het bewijs daarvan kan echter worden afgeleid uit de onregelmatigheden die voorafgingen aan de totstandkoming van het arrest van 1991 en uit de financiële bewegingen voorafgaand aan het arrest, waaronder de verrijking van rechter VM rond het moment dat het arrest van 1991 werd gewezen.

4.3. Fininvest had verder aangevoerd dat handelen van advocaat CP en Berlusconi niet aan haar kon worden toegerekend. Het hof van beroep ziet dat anders. Het gebeurde kan aan Fininvest worden toegerekend nu de betalingen aan advocaat CP grotendeels betrekking hadden op de zaak Mondadori en chronologisch samenvielen met het wijzen van het arrest van 1991. CP vertegenwoordigde bovendien Fininvest in algemene zin en niet op basis van specifieke opdrachten.[9] Daarnaast kon deze toerekening mede worden gebaseerd op de positie van Berlusconi als bestuurder. In het algemeen wordt onwettelijk handelen van een bestuurder immers al toegerekend aan de rechtspersoon. Het hof acht het niet mogelijk dat de bedoeling van overboeking van een groot bedrag als in casu was betaald niet ter kennis was gebracht van de bestuurder, terwijl er voldoende aanwijzingen waren dat hij op de hoogte moest zijn van dat doel. Het is irreëel te menen dat Berlusconi hiervan niet wist, nu het in feite ging om zijn eigen geld en zijn eigen door de omkoping wederrechtelijk verkregen voordeel. De buitenvervolginstelling in de strafzaak staat aan deze benadering niet in de weg, nu deze veronderstelde (gebaseerd als deze was op verjaring) dat er een strafbaar feit was gepleegd.

4.4. Fininvest had ten slotte het causaal verband tussen omkoping en uitkomst bestreden. Het hof van beroep heeft daar echter geen moeite mee. Het causaal verband tussen de omkoping en het arrest van 1991 (en de daardoor veroorzaakte schade) is al gegeven door het feit dat één rechter is omgekocht. Daarnaast kan de beïnvloeding van de twee andere rechters worden afgeleid uit de door hen in de strafzaak afgelegde verklaringen. Verder is het arrest van 1991 volgens het hof van beroep onbegrijpelijk wanneer wordt aangenomen dat dit zou zijn geweest door een onpartijdige rechter. Zelfs de tussenkomst van Fininvest in die procedure zou door een onpartijdige rechter zijn afgewezen. Aan de door rechters AV en GP in de civiele zaak afgelegde verklaringen wordt geen aandacht besteed.

5. Tegen dit arrest gaat Fininvest in cassatie met vijftien cassatiemiddelen, waarvan er slechts een gegrond wordt bevonden.

5.1. Het Italiaanse Hof van Cassatie verwerpt het beroep op gezag van gewijsde omdat het arrest van 1991 zijn rechtskracht had verloren door de regeling die tot stand was gekomen op

een moment dat het arrest nog niet in kracht van gewijsde was gegaan (het cassatieberoep werd immers daarna pas ingetrokken). Bovendien had het instellen van een vordering tot herroeping geen zin, want daarmee kon CIR de aandelen niet terugkrijgen en een vordering tot schadevergoeding kon in die procedure niet meer worden ingesteld. Het omkopingsarrest kon dus als feit ten grondslag worden gelegd aan een vordering uit onrechtmatige daad.

5.2. CIR hoefde niet de nietigheid of vernietigbaarheid van de regeling in te roepen. Dit zou er alleen maar toe hebben geleid dat het arrest van 1991 alsnog gezag van gewijsde had verkregen. Bovendien kan een vordering tot schadevergoeding gelet op de geldende jurisprudentie ook worden gebaseerd op wat tijdens de onderhandelingen was gebeurd zonder dat de overeenkomst zelf hoeft te worden aangetast.

5.3. Ook de klacht dat de civiele verklaringen van AV en GP niet expliciet in de beoordeling zijn betrokken is ongegrond. Impliciet is dat immers wel gebeurd. Het oordeel dat het arrest van 1991 tot stand is gekomen door toedoen van de omgekochte rechter is toereikend onderbouwd.

5.4. Het arrest van 1991 was inderdaad onjuist voor zover dat althans door een cassatierechter kan worden gecontroleerd. De door Fininvest aangevoerde feitelijke waarderings die in dit verband zijn aangevoerd, onttrekken zich aan een beoordeling in cassatie.

5.5. De vraag naar het causaal verband tussen omkoping en schade werd in cassatie mede onderbouwd door aan te voeren dat CIR de schade aan zichzelf te wijten had door destijds het cassatieberoep niet door te zetten. Nu de civiele rechters tot het oordeel komen dat het arrest van 1991 onjuist was, had dit volgens Fininvest zeker tot resultaat geleid. Het Hof van Cassatie verwerpt dit argument, nu er wel een causaal verband was tussen omkoping en de inhoud van het arrest, de schade dus niet werd veroorzaakt door het intrekken van het cassatieberoep en dit intrekken bovendien uitvloeisel was van de regeling.

5.6. Ook de toerekening was correct, zowel ten aanzien van advocaat CP als ten aanzien van Berlusconi. Het oordeel ten aanzien van Berlusconi was gebaseerd op algemene ervaringsregels en op het vermoeden dat een bestuurder weet waarvoor een betaling is bedoeld. Dit mocht plaatsvinden op basis van een herwaardering van het strafrechtelijke bewijs, nu het hof van beroep daarbij geenszins de bedoeling had om de strafrechtelijke afdoening opnieuw te beoordelen.

5.7. Een cassatiemiddel met betrekking tot de hoogte van de schade heeft wel succes, op grond waarvan de schadevergoeding met 15% wordt verminderd. De kostenveroordeling in cassatie bedraagt uiteindelijk 900.000 euro ten laste van Fininvest, waarbij rekening wordt gehouden met het feit dat een van de cassatiemiddelen doel had getroffen. De kostenveroordeling in de

feitelijke instanties blijft in stand.

De zaak bij het EHRM

6. Klagers tegen deze Italiaanse beslissingen zijn zowel Fininvest als Berlusconi (en later, met instemming van het Hof, diens erfgenamen, par. 102).[10] Ten aanzien van Fininvest somt het EHRM in par. 123 op welke kwesties ter beoordeling voorliggen in het kader van art. 6 EVRM. De op art. 1 lid 1 Protocol 1 gebaseerde klacht wordt door het EHRM besproken vanaf par. 258 van het arrest. De beslissing op de klacht van Berlusconi, gebaseerd op art. 6 lid 2 EVRM, begint in par. 282. De bespreking hier wordt beperkt tot de kwestie van het gezag van gewijsde (en wat daarmee samenhangt), de kostenbeslissing in cassatie en de onschuldpresumptie.

Gezag van gewijsde

7.1. Kern van de klacht is dat art. 6 EVRM en het daarin besloten liggende rechtszekerheidsbeginsel zijn geschonden doordat het arrest van 1991 gezag van gewijsde heeft gekregen en dus gerespecteerd had moeten worden als bindend voor alle betrokkenen. Dit uitgangspunt wordt door het EHRM onderschreven (par. 148). Het moet niet mogelijk zijn een definitieve beslissing opnieuw te laten beoordelen op de enkele grond dat men het met die beslissing oneens is (par. 150). Wel kan in het nationale recht een uitzondering worden gemaakt wanneer er sprake is van een fundamenteel gebrek of een gerechtelijke dwaling (par. 151). Of dergelijke overwegingen aantasting van een bindende beslissing rechtvaardigen moet van geval tot geval worden bekeken, waarbij de belangen van rechtszekerheid voor betrokkenen en een behoorlijke rechtspleging tegen elkaar moeten worden afgewogen. Een herzieningsprocedure moet in ieder geval voldoen aan art. 6 EVRM en de algemene billijkheid van de procedure verzekeren (par. 152). Ook het ter discussie stellen van een bindende beslissing in een andere procedure kan een schending van art. 6 EVRM opleveren en moet dus op dezelfde wijze worden beoordeeld (par. 153).

7.2. Tot zover de algemene regels. Nu wordt het natuurlijk spannend, want Fininvest was tussenkomende partij bij het arrest van 1991 en heeft op basis van de uitkomst in die procedure indirect de aandelen in Mondadori verkregen. Uiteraard wil Fininvest dat die rechten worden gerespecteerd nu het arrest van 1991 naar het zich laat aanzien een beslissing is die niet is vernietigd en waartegen geen rechtsmiddelen meer openstaan. Dat zagen de Italiaanse rechters anders en daar beklagt Fininvest zich over. De vraag is hoe het EHRM daarmee omgaat.

7.3. De eerste vraag die het EHRM in dit verband moet beantwoorden, is of het arrest van 1991 definitief is (in de Nederlandse terminologie: in kracht van gewijsde is gegaan). Dat moet worden beslist volgens het nationale recht, tenzij de nationale rechters er een potje van

hebben gemaakt (par. 156). Als het EHRM naar het nationale, Italiaanse recht kijkt, komt het tot de conclusie dat er geen enkele aanwijzing is dat het arrest van 1991 niet definitief is (par. 157). Het is dus de vraag of het arrest van 1991 bindend is (in de Nederlandse terminologie: gezag van gewijsde heeft gekregen) en hier betreedt het EHRM een heikel terrein, want het Hof van Cassatie lijkt ongemotiveerd die vraag ontkennend te hebben beantwoord (par. 158, zie hierboven punt 5.1). Dat zou pijnlijk zijn, maar het EHRM weet kool en geit te sparen door te oordelen dat de vraag niet relevant is (par. 159), ook al is het niet zo dat het bij de schadevergoeding om een andere kwestie is gegaan. Immers, omdat daarvoor de correctheid van het arrest van 1991 moest worden beoordeeld werd daarin wel degelijk de in dat arrest gegeven oplossing ter discussie gesteld (par. 160-161).

7.4. In casu gaat het echter om omkoping van een rechter en dat levert een dwingende reden op om af te wijken van het beginsel van gezag van gewijsde, ook wanneer de omkoping slechts een van de rechters betreft (par. 163-164). Dat ligt in de lijn van de jurisprudentie met betrekking tot de partijdigheid van één van de rechters wanneer het geheim van de raadkamer belet om vast te stellen wat de invloed van die ene rechter is geweest (par. 165). Los van de vraag wat de invloed van de omgekochte rechter is geweest rechtvaardigt de omkoping derhalve het ter discussie stellen van de beslissing, ook al was er sprake van gezag van gewijsde (par. 168).

7.5. Dat ter discussie stellen moet wel het interne recht respecteren en Fininvest had aangevoerd dat dat niet het geval was, nu niet gebruik was gemaakt van het buitengewone rechtsmiddel herroeping (par. 169-170). De mogelijkheid van controle door het EHRM is in gevallen als deze echter beperkt (par. 171). Niettemin heeft het EHRM een trucje nodig om goed te praten dat werd geaccepteerd dat niet de weg van herroeping werd gevolgd. CIR had immers, zo overweegt het EHRM, netjes de regels voor het verkrijgen van schadevergoeding gevolgd en was er in die procedure niet op uit om vernietiging van het arrest van 1991 te verkrijgen. Er was dus niets aan de hand (par. 172). Dat kan anders zijn als het nationale recht hieraan juist in de weg stond (par. 173). Het ging echter om een kwestie die voor het eerst beoordeeld moest worden (par. 174)^[11] en dan wordt de vraag of de motivering van de beslissing aan de eisen voldoet. Het Hof van Cassatie had twee argumenten aangevoerd: in de eerste plaats was er geen sprake van gezag van gewijsde (zie hierboven punt 5.1) en CIR had bij herroeping geen belang, omdat in die procedure geen schadevergoeding kon worden verkregen (par. 175-176). Die uitleg van het nationale recht is niet willekeurig of kennelijk onjuist, volgens het EHRM (par. 178), en datzelfde geldt voor de beslissing dat het niet nodig is om de regeling eerst te laten vernietigen (par. 182).

7.6. In het kader van afweging van rechtszekerheid en een behoorlijke rechtspleging ziet het EHRM vervolgens onder ogen of door het niet volgen van een andere procedure (namelijk de

herroeping, met haar tweetrapsraket van vaststelling van bedrog en herbeoordeling)[12] Fininvest op de een of andere manier benadeeld zou zijn. Nu is het EHRM opeens verrassend op de hoogte van het nationale recht wanneer het overweegt dat het niet durft te veronderstellen dat de uitkomst een andere zou zijn geweest (par. 187). Hoe dan ook, overweegt het EHRM, Fininvest heeft alle mogelijkheden gehad deel te nemen aan de door CIR gekozen procedure en daarin verweer te voeren (par. 188-191). Er is geen vertraging opgetreden, zeker niet nu een herroeping eerst later had kunnen worden gevorderd dan de schadevergoedingsactie was begonnen (par. 192). De juiste partijen waren betrokken in de schadevergoedingsprocedure (par. 193) en de relevante stukken zijn en konden worden ingebracht (par. 194). Het is waar dat er pas een definitieve beslissing kwam in 2013 (dus meer dan twintig jaar na het arrest van 1991), maar het is niet aannemelijk gemaakt dat een herroeping sneller zou zijn gegaan en evenmin dat hierdoor juridische vragen in de knel kwamen (par. 195).

7.7. De gekozen oplossing, te weten het ter discussie stellen van het arrest van 1991 in een schadevergoedingsactie, levert dus geen schending van art. 6 EVRM op (par. 197). Daarmee is meteen gegeven dat ook het recht op een bij de wet ingesteld gerecht niet is geschonden (par. 203-208).

7.8. In samenhang hiermee moet ook de beslissing op de klacht dat het recht op toegang tot de cassatierechter was geschonden worden besproken. In haar vijfde cassatiemiddel had Fininvest aangevoerd dat het Hof van Beroep ten onrechte tot het oordeel was gekomen dat het arrest van 1991 onjuist was. Daarvoor had Fininvest uiteraard juridische argumenten aangevoerd. In cassatie werd dit aldus benaderd dat het Hof van Cassatie overwoog dat het alleen kon beoordelen of de motivering voor dit oordeel van het Hof van Beroep door de beugel kon. Voor het overige ging het volgens het Hof van Cassatie om een feitelijke kwestie, die niet in cassatie aan de orde kon worden gesteld (zie hierboven punt 5.4). Volgens Fininvest was hiermee haar recht op toegang tot de cassatierechter geschonden. Een rechtsvraag was immers veranderd in een motiveringsklacht en een feitelijke kwestie. Dat was des te erger nu de rechter in eerste instantie en de strafrechter hadden geoordeeld dat er wat betreft het arrest van 1991 van een kennelijke onjuistheid geen sprake was (zie hierboven punt 2).[13] Op het eerste gezicht is dit een sterk argument, maar het EHRM kan er toch onderuit. Het analyseert in een paar summiere zinnen de beslissing van het Hof van Cassatie en concludeert dat ondanks de daaraan gegeven kwalificatie toch alle argumenten van Fininvest, zij het kort en bondig, op hun merites zijn beoordeeld (par. 214). De enkele kwalificatie van de argumenten in het cassatiemiddel maakt dan geen inbreuk op het recht op toegang tot de cassatierechter (par. 215). Een brevet van onvermogen voor het Hof van Cassatie, maar dat zal zich daar niet druk over maken. *Adding insult to injury* concludeert het EHRM dat dit onderdeel van de

klacht kennelijk ongegrond is (par. 216).

7.9. Het is overigens opmerkelijk dat het EHRM een aantal in het oog springende punten van de redenering van het Hof van Cassatie buiten beschouwing laat. Het Hof overweegt immers dat niet alleen het Hof van Cassatie, maar ook het Hof van Beroep slechts marginaal mocht beoordelen of de beslissing van de rechter in eerste instantie met betrekking tot het arrest van 1991 onjuist was. Die controle was beperkt tot procedurele fouten, schending van regels van openbare orde en de aanwezigheid van een motivering.[14] De dubbele marginale controle diende dan vervolgens ook nog eens plaats te vinden tegen de achtergrond van het volgens het Hof van Cassatie feitelijke vermoeden dat een beslissing die tot stand is gekomen terwijl er omkoping in het spel was, een tegenovergestelde inhoud zou hebben gehad wanneer die omkoping er niet was geweest.[15] Een objectieve waarnemer zou zeggen dat er van een controle op de onjuistheid van de uitkomst dan wel bijzonder weinig overblijft.

7.10. Ook een andere kwestie kan in dit verband worden meegenomen. Het causaal verband in dit soort zaken heeft twee aspecten. Ten eerste is de vraag of de omkoping heeft geleid tot een onjuiste uitkomst. Dat werd hierboven in punten 7.8 en 7.9 besproken. De tweede vraag is of, als de uitkomst inderdaad onjuist was, dat het resultaat was van de omkoping. Het kan immers bij een collegiale beslissing heel goed zijn dat de andere, niet omgekochte rechters zelfstandig tot de beslissing waren gekomen die uiteindelijk is genomen. De omkoping heeft er dan uiteindelijk niets aan bijgedragen. In deze zaak was hiervoor van belang hoe de twee andere rechters uit 1991 de zaak hadden beoordeeld. Volgens Fininvest volgde uit de in de civiele zaak afgelegde verklaringen van de raadsheren AV en GP dat zij volledig achter het arrest van 1991 stonden en dat dit dus niet het resultaat was van omkoping. Aan die verklaringen is in de civiele zaak echter in beroep geen aandacht besteed, terwijl wel werd gekeken naar hun verklaringen in de strafzaak. Dat was volgens Fininvest onjuist, omdat bij het afleggen van die verklaringen het geheim van de raadkamer moest worden gerespecteerd. Volgens Fininvest is er dus sprake geweest van een incorrecte waardering van het bewijs en van schending van het recht op gelijkheid der wapenen (par. 217). Het EHRM ziet hier niets in. De rechter in eerste aanleg en het hof van beroep hadden de beslissing gebaseerd op het feit dat de rapporteur de discussie in een bepaalde richting had gebogen. Dan hoeft er op de bewuste verklaringen niet dieper te worden ingegaan (par. 224-225). Er heeft immers al een impliciete vergelijking plaatsgevonden (par. 223). Nu kennelijk de betrokken rechters hadden verklaard dat zij volledig hadden ingestemd met de beslissing, overtuigt dit niet, zeker niet nu dit lijkt te berusten op de aanname dat de bewuste raadsheren niet capabel genoeg waren om in de gaten te hebben dat hun oordeel was gemanipuleerd. Wie zoiets zomaar van een Nederlandse rechter beweert, is zijn leven in de zittingzaal niet zeker.

De kostenbeslissing

8.1. Fininvest klaagt zich over de kostenbeslissing in cassatie en over het feit dat niets is gedaan aan de kostenbeslissing in hoger beroep. Deze klacht beoordeelt het EHRM alleen vanuit motiveringsoogpunt. De toepasselijke regeling kwam voor vorderingen tussen 500.000 en 1.500.000 euro uit op een kostenveroordeling ten laste van de verliezende partij^[16] van in beginsel 20.250 euro. Bij een hoger belang moet de rechter volgens die regeling aangeven hoe hij tot het bedrag van de kostenveroordeling is gekomen, rekening houdend met het belang, de aard van de vordering, het aantal rechtsvragen, het belang en de complexiteit daarvan, de kwaliteit van de procesvoering en de uitkomst (par. 94). Rechtspraak van na het arrest van het Hof van Cassatie werkt dit verder uit en eist ook dat meer concreet wordt aangegeven hoe de uiteindelijke bedragen tot stand zijn gekomen (par. 95). Dat neemt het EHRM tot uitgangspunt waar het het Hof van Cassatie verwijt de uitkomst (900.000 euro als helft van de kosten) niet inzichtelijk te hebben gemaakt (par. 255). Over de kosten in appel hoefde het Hof van Cassatie niets te beslissen, nu daartegen geen expliciete klacht was gericht.

8.2. Omdat dit het enige onderdeel van de klacht is dat gegrond wordt verklaard, is het interessant om te kijken hoe dit uitpakt bij toepassing van art. 41 EVRM (de billijke genoegdoening). Voor Fininvest loopt dit slecht af. Fininvest stuurde aan op heropening van de nationale procedure en had daarom geen concrete en onderbouwde eis ingediend als voorzien in art. 60 van het Reglement. Het EHRM ziet in het al dan niet mogelijk zijn van heropening geen reden om de beslissing voorzien in art. 41 EVRM aan te houden (par. 348). Kennelijk omdat de schending (een motiveringsgebrek) toch al niet kon leiden tot het concrete bedrag dat het Hof van Cassatie had moeten aanhouden (par. 343) besluit het EHRM art. 60 lid 3 Reglement toe te passen en het verzoek om vaststelling van een billijke genoegdoening te verwerpen.

Schending van de onschuldpresumptie

9.1. Klager Berlusconi was geen partij bij de in Italië gevoerde procedure, maar zijn betrokkenheid bij de omkoping speelde daarin wel een rol (zie hierboven punt 4 en 5.6). Omdat Berlusconi enerzijds buiten vervolging was gesteld voor de bewuste omkoping en anderzijds toch in de civiele zaak werd aangenomen dat hij daarin een rol had gespeeld, was volgens hem de onschuldpresumptie van art. 6 lid 2 EVRM geschonden.

9.2. De onschuldpresumptie van art. 6 lid 2 EVRM heeft onmiskenbaar betrekking op het strafproces. De bepaling begint immers met de woorden dat het moet gaan om een persoon “tegen wie een vervolging is ingesteld” (“*is charged with a criminal offence*”). Of er sprake is van een vervolging wordt door het EHRM weliswaar autonoom uitgelegd,^[17] maar rechtstreekse toepasselijkheid op het civiele proces is niet aan de orde. De bepaling heeft in strafzaken gevolgen voor het nemo-teneturbeginsel, de bewijslastverdeling, wettelijke vermoedens en

uitlatingen van autoriteiten (vgl. par. 285).

9.3. Het EHRM erkent wel de mogelijkheid van procedures die zodanig met elkaar verbonden zijn (“linked”) dat in een andere zaak die is gerelateerd aan een strafzaak, de onschuldpresumptie toch gevolgen kan hebben, namelijk in de gevallen waarin de strafzaak niet is geëindigd met een veroordeling maar met een vrijspraak of een beslissing die definitief inhoudt dat een strafvervolgning niet meer tot de mogelijkheden behoort. Wanneer hetzelfde feitencomplex dat aan de strafzaak ten grondslag lag, ook in een dergelijke andere (bijvoorbeeld civiele) zaak een rol speelt, dan dient dus de onschuldpresumptie in acht te worden genomen.[18] Dit is de tweede functie van de onschuldpresumptie (vgl. par. 286 en 287), die beoogt justitiabelen die betrokken zijn geweest in een strafzaak die tot niets heeft geleid, te beschermen tegen uitlatingen en handelingen van autoriteiten die erop neerkomen dat zij zich toch schuldig hebben gemaakt aan de desbetreffende strafbare feiten, mede ter bescherming van hun eer en goede naam (art. 8 EVRM).

9.4. Dat er in dit geval sprake is van de vereiste band tussen de strafzaak en de civiele zaak is voor het EHRM evident. De civiele rechters hebben de afloop van de strafzaak in aanmerking genomen, hebben zich gebaseerd op bewijs uit de strafzaak en hebben een oordeel gevormd over exact dezelfde feiten die ook ten grondslag lagen aan de strafzaak (par. 291). Dat is voldoende (par. 292).

9.5. De vraag is dus of in deze civiele procedure ten opzichte van Berlusconi art. 6 lid 2 EVRM is geschonden. Er is sprake van een schending wanneer in een latere procedure tot uitdrukking wordt gebracht dat er sprake is van een strafrechtelijke aansprakelijkheid van betrokkene, wat al het geval is wanneer de desbetreffende instantie laat doorschemeren dat de afloop van de strafzaak een andere had behoren te zijn (par. 316). Dat betekent niet dat de rechter zich in een gelieerde zaak niet mag buigen over de feiten die ook aan de strafzaak ten grondslag waren gelegd, maar wel dat daarbij de strafrechtelijke waardering van die feiten buiten beschouwing moet blijven. De civielrechtelijke aansprakelijkheid moet worden beoordeeld volgens de gewone bewijsregels (par. 317).[19]

9.6. Of er dan een schending is, ligt subtiel, want “unfortunate language” (“des termes malencontreux”) wordt door het EHRM in sommige gevallen door de vingers gezien.[20] Expliciet overwogen dat er duidelijk sprake is van verduistering en het voor verduistering vereiste opzet gaat duidelijk te ver.[21] Een overweging van de strekking dat de vrijspraak slechts was gebaseerd op gebrek aan bewijs (en de onschuld dus niet is komen vast te staan) kan wel door de beugel.[22] Bij de waardering van het een en ander moeten aard en context van de procedure in acht worden genomen (par. 319).

9.7. In dit geval waren de rechters in drie instanties uitgebreid ingegaan op de strafrechtelijke betrokkenheid van Berlusconi. De EHRM weet dit echter telkens weg te poetsen. Waar strafbaar handelen van Berlusconi werd aangehaald in het kader van de civielrechtelijke aansprakelijkheid van Fininvest, ging het om een algemeen beginsel (par. 322). Dat het niet eens nodig was om hiervan gewag te maken gelet op de toerekening van de gedragingen van advocaat CP aan Fininvest, maakt dit niet anders (par. 323). Er is gebruik gemaakt van de onderbouwing van de beslissing tot buitenvervolginstelling (zie hierboven punt 4), maar daarbij werd niet overwogen dat de strafzaak anders had moeten aflopen (par. 324 en 327), terwijl hiermee bovendien slechts tot uitdrukking werd gebracht dat een afzonderlijke civielrechtelijke beoordeling mogelijk bleef (par. 325 en 327). Weliswaar is overwogen dat de buitenvervolginstelling impliceerde dat een strafbaar feit was gepleegd, maar die overweging was niet nodig voor de beslissing (par. 327). Dat werd overwogen dat de bekendheid van Berlusconi met de betalingen aan advocaat CP een verwijzing naar de zitting had gerechtvaardigd, geeft alleen maar een oordeel over een verdenking, niet over gepleegde feiten (par. 328). Alle rechters zijn bovendien binnen de kaders van een civielrechtelijke beoordeling gebleven, wat bevestigt dat zij zich over strafrechtelijke aansprakelijkheid niet hebben uitgelaten (par. 329). De gebruikte terminologie (zoals “omkoping” en dergelijke) paste ook prima binnen die kaders (par. 330). Er is alleen een probleem met de overweging dat Berlusconi “een strafbaar feit had uitgelokt of ermee had ingestemd”, maar dat moet worden gelezen binnen de context van de strafrechtelijke veroordeling van de overige betrokkenen (par. 331). Er is al met al dus slechts sprake van “unfortunate language” en niet meer (par. 332). Aan het een en ander doet niet af dat Berlusconi, nu hij geen partij was in de civiele zaak, zich niet tegen het een en ander heeft kunnen verweren. De Italiaanse regering heeft immers onweersproken gesteld dat hij zich had kunnen voegen en in het algemeen zijn rechters niet verplicht derden wier gedrag in een procedure aan de orde is, in het geding te roepen (par. 334). De manier waarop derden de uitspraken hebben uitgelegd (de pers had bijvoorbeeld geschreven dat Berlusconi gelet op de uitspraken zich schuldig had gemaakt aan omkoping) speelt geen rol in de beoordeling; Berlusconi had hiervoor nationale procedures kunnen volgen (par. 213).

9.8. Dissenter Adamska-Gallant (Polen) is het met het vorenstaande overigens niet eens. Zij benadrukt dat in dit geval voor het eerst beoordeeld moet worden of in een gelieerde procedure de onschuldpresumptie is geschonden terwijl betrokkene zelf geen partij is in die procedure en dus niet op is kunnen komen voor zijn belangen. Dat had een belangrijke factor in de beslissing moeten zijn. Daar komt nog bij dat de Italiaanse rechters de rol van Berlusconi expliciet onder de loep hebben genomen en dit | in de visie van de dissenter | volgens het Hof van Cassatie zelfs een vereiste was. Zij vraagt zich ook af of de gekozen formuleringen wel de gestelde beperkingen in acht hebben genomen. De gebruikte termen kunnen immers heel

goed worden opgevat als een toerekening van strafrechtelijke aansprakelijkheid aan Berlusconi. Dat daar telkens bij werd gezegd dat dit allemaal plaatsvond op incidentele basis in het kader van de civiele beoordeling is volgens haar niet genoeg.

9.9. Een interessant punt is nog dat de Italiaanse regering het preliminaire verweer had gevoerd dat Berlusconi geen partij was in de procedure waarin de gewraakte uitlatingen waren gedaan en dus de termijn voor het indienen van een klacht tegen de beslissing van de rechter in eerste aanleg respectievelijk het hof van beroep was beginnen te lopen op de dag van de uitspraak (par. 114). Er waren, zal de achterliggende gedachte zijn geweest, voor Berlusconi immers geen rechtsmiddelen die hoefden te worden uitgeput. Dat Berlusconi heeft gewacht tot de beslissing van het Hof van Cassatie kan het EHRM echter wel begrijpen. Zijn eigen Fininvest had de rechtsmiddelen ingesteld en het was heel wel denkbaar dat het hof van cassatie de uitspraken van de lagere rechters zou hebben vernietigd of in ieder geval de motivering zou hebben gecorrigeerd (par. 120). De vraag blijft dan wel of een dergelijke beslissing op één lijn kan worden gesteld met een beslissing in cassatie die een foute beslissing ten opzichte van een partij rechtstreekt. Het kwaad (de uitlating in strijd met de onschuldpresumptie) is immers al geschied en daar verandert een latere beslissing niets aan.

Het perspectief van het Nederlandse recht

10.1. Vanuit Nederlands perspectief kan een enkele opmerking worden gemaakt over het deel van de klacht dat gegrond was, namelijk voor zover het ging over de kostenveroordeling door het Hof van Cassatie (zie hierboven punt 8.1 en 8.2). Kostenbeslissingen vallen onder art. 6 EVRM. Kostenveroordelingen beperken immers het recht op toegang tot de rechter en moeten daarom daarmee verenigbaar zijn. Dat recht is niet absoluut en er mogen beperkingen aan worden gesteld, maar die beperkingen mogen het recht niet in de kern aantasten, moeten een gerechtvaardigd doel dienen en proportioneel zijn.[23] Kostenveroordelingen voorkomen lichtvaardig procederen en dat vormt een legitiem doel.[24] Art. 6 EVRM schrijft niet rechtstreeks voor welk bedrag nog acceptabel is (wat alleen al niet kan omdat steeds het geheel van alle kosten in aanmerking moet worden genomen, dus inclusief griffierecht, advocaatkosten, kosten van getuigen en deskundigen en dergelijke), maar partijen hebben er wel recht op om na te kunnen gaan hoe het bedrag tot stand is gekomen. Dat zal afhangen van de nationale context en die maakte in dit geval, nu de nationale regeling de rechter juist opdroeg de hoogte van het bedrag inzichtelijk te maken, dat art. 6 EVRM was geschonden. In Nederland zijn kostenbeslissingen in vrijwel alle gevallen goed te begrijpen tegen de achtergrond van het forfaitaire, niet bindende[25] maar algemeen gevolgde Liquidatietarief. Het valt dus wel te billijken dat de Hoge Raad niet eist dat kostenbeslissingen afzonderlijk worden gemotiveerd.[26] Dat is anders wanneer de veroordeling in afwijking van dit tarief de werkelijke kosten betreft, juist omdat de rechter hiermee in het licht van art. 6 EVRM

terughoudend moet zijn.[27]

10.2. Vervolgens nog iets over de gevolgen van de onschuldpresumptie voor andere dan strafzaken. Zoals ook uit dit arrest blijkt, zijn de gevolgen van de onschuldpresumptie voor een niet strafrechtelijke procedure na een vrijspraak of buitenvervolginstelling in de strafzaak van zeer beperkte strekking. Uiteraard moet het mogelijk zijn een voormalige verdachte civielrechtelijk aan te spreken volgens de normen van het civiele recht op basis van feiten die ook in de strafzaak aan de orde waren. Dat is vaste rechtspraak (zie hierboven punt 9.3) en het zou bizar zijn als het EVRM anders zou moeten worden uitgelegd. Het enige punt is dat die andere rechter goed op zijn tellen moet passen en op geen enkele manier mag laten blijken van oordeel te zijn dat de gewezen verdachte “het strafbare feit eigenlijk toch heeft gepleegd”. Dat is een kwestie van formulering en een goede rechter doet dat niet fout. Een minder goede rechter misschien wel, maar dan laat deze zaak weer eens zien dat heel veel onder het motto van de “ongelukkige formuleringen” door de vingers wordt gezien. De gewezen verdachte heeft er dus niet veel aan, behoudens wanneer zijn eer en goede naam wordt aangetast. Dat zou dan een afzonderlijke actie tegen de Staat kunnen rechtvaardigen. Deze zaak herinnert de rechter er wel aan dat de bescherming van de onschuldpresumptie zich ook uitstrekt tot derden die geen partij zijn in de procedure. Al te makkelijk de beschuldigende vinger opsteken richting de beweerdelijk frauderende, maar vrijgesproken neef kan de Staat dus op een schadevergoedingsactie komen te staan.

10.3. Interessanter is de vraag wat er nog gedaan kan worden tegen een beslissing die inmiddels in kracht van gewijsde is gegaan, terwijl achteraf blijkt dat aan die beslissing allerlei malversaties ten grondslag lagen. Die vraag staat in Nederland, in ieder geval wanneer het gaat om civielrechtelijke beslissingen zoals in deze zaak, in de sleutel van het gesloten stelsel van rechtsmiddelen. Hoofregel is dat beslissingen alleen door middel van de in de wet voorziene rechtsmiddelen kunnen worden aangetast. Dat eist de rechtszekerheid. Zelfs als er een bepaling is die voorziet in de nietigheid van een beslissing in bepaalde gevallen (zoals art. 5 lid 2 Wet RO), dan kan die bepaling alleen worden ingeroepen in het kader van het instellen van een rechtsmiddel.[28] Absoluut nietige beslissingen, dus beslissingen die nietig zijn los van het invoeren van een rechtsmiddel, zijn er dus niet. Voor het geval van malversaties kent het burgerlijk procesrecht het buitengewone rechtsmiddel van herroeping (art. 382 e.v. Rv).[29] Daarvoor geldt wel een termijn, want de vordering of het verzoek tot herroeping moet worden ingesteld respectievelijk ingediend binnen drie maanden na ontdekking (art. 383 en 391 Rv). De herroeping is een procedure in twee fasen, waarin eerst moet worden vastgesteld of er sprake was van malversaties en waarin vervolgens, maar alleen voor dat geval, de zaak ten volle opnieuw wordt beoordeeld.[30]

10.4. Tot zover lijkt het Nederlandse recht sterk op het Italiaanse recht. In deze zaak bleek de

herroepingsprocedure echter omzeild te zijn door het instellen van een onrechtmatigedaadsactie tegen de partij die zich had schuldig gemaakt aan de malversaties (in dit geval omkoping) en de vraag was of dat wel kon. Diezelfde vraag is in de Nederlandse literatuur onder ogen gezien en het antwoord is naar Nederlands recht over het algemeen ontkennend, en terecht.[31] Het gesloten stelsel van rechtsmiddelen houdt immers in dat niet via de omweg van de onrechtmatige daad (of een verklaring voor recht)[32] toch een rechtsmiddel kan worden gecreëerd. De voorgeschreven weg moet dus worden gevolgd en dat spoort perfect met het gesloten stelsel van rechtsmiddelen. Er was in deze zaak betoogd dat dit ook naar Italiaans recht gold, maar het Italiaanse Hof van Cassatie besliste anders en het EHRM vond dat geen schending van art. 6 EVRM opleveren, juist omdat het bij de onderliggende uitspraak ging om een schending van art. 6 EVRM die rechtvaardigde dat de oorspronkelijke uitspraak ter discussie werd gesteld (zie hierboven punt 7.1-7.7). Hoewel het EHRM het verband niet legt, sluit deze beslissing mijns inziens aan bij eerdere beslissingen waarin werd uitgemaakt dat nationaal procesrecht niet in de weg mag staan aan herstel van schendingen van art. 6 EVRM.[33] De beslissing is ook niet principieel onjuist, ware het niet dat volledig onderbelicht blijft dat in de gesanctioneerde alternatieve Italiaanse procedure anders dan in het geval van herroeping geen volle herbeoordeling van het geschil plaatsvindt (zie hierboven punt 7.8 en 7.9).

10.5. Scheiden de wegen zich hier, nu Nederland lijkt vast te houden aan het gesloten stelsel van rechtsmiddelen met als bijkomend voordeel dat de herroepingsprocedure met zijn volle herbeoordeling moet worden gevolgd? Die vraag moet in eerste instantie ontkennend worden beantwoord. Het ging hier immers om een bijzonder geval en wel de situatie waarin een rechter zich had laten omkopen door een partij. Dat noemen we in Nederland onrechtmatige rechtspraak. Onrechtmatige rechtspraak in de ruimste zin des woords kan in verschillende varianten voorkomen, variërend van een al dan niet stomme fout tot zoiets als omkoping (ook al zijn mij daarvan geen gevallen in Nederland bekend). Wie het slachtoffer is van onrechtmatige rechtspraak kan op de heldere gedachte komen de Staat aan te spreken op grond van onrechtmatige daad.[34] In zijn algemeenheid stuit dit af op het gesloten stelsel van rechtsmiddelen, maar al lang geleden werd door de Hoge Raad één uitzondering aangenomen, namelijk precies voor het geval waarin de onrechtmatigheid is gelegen in schending van art. 6 EVRM. In de formulering van de Hoge Raad: “Slechts indien bij de voorbereiding van een rechterlijke beslissing zó fundamentele rechtsbeginselen zijn veronachtzaamd dat van een eerlijke en onpartijdige behandeling van de zaak niet meer kan worden gesproken...” zou de Staat kunnen worden aangesproken, mits er geen rechtsmiddel openstaat of heeft opengestaan.[35] Het meer recente *Greenworld*-arrest neemt aansprakelijkheid van de Staat aan indien de rechter opzettelijk of bewust roekeloos heeft gehandeld dan wel met kennelijke grove miskennis van hetgeen een behoorlijke taakvervulling meebrengt.[36] De eis dat er

geen rechtsmiddel mag hebben opengestaan wordt in dit laatste arrest niet gesteld, nu de Hoge Raad juist het geval beoordeelde waarin in hoger beroep de beslissing van de rechter om genoemde reden is vernietigd. Als door de vernietigde beslissing schade is veroorzaakt, is de Staat dus aansprakelijk.[37] Als er geen rechtsmiddel openstaat en heeft opengestaan, zal dit uiteraard eveneens het geval zijn. De door de Hoge Raad aangenomen uitzondering op het gesloten stelsel van rechtsmiddelen spoort dus mooi met de overweging in dit arrest van het EHRM dat in het geval van een schending als deze er hoe dan ook een mogelijkheid moet zijn de beslissing (hier het arrest van 1991) ter discussie te stellen.

10.6. De Fininvest-uitspraak kan nu als volgt worden samengevat: (i) Als er sprake is van omkoping die heeft geleid tot een onjuiste uitspraak, kan in een schadevergoedingsactie vergoeding van de schade worden gevorderd; (ii) Die vordering kan worden gericht tegen de omkopende partij en daar staat niet aan in de weg dat het bewuste vonnis in kracht van gewijsde is gegaan; (iii) De nationale procedure mag worden gevolgd, maar als de nationale rechter voor het eerst wordt geconfronteerd met een afwijkende procedure, dan kan dit ook langs die weg, mits de beslissing behoorlijk wordt onderbouwd. Dat geeft een waaier aan mogelijkheden met daaraan inherente beperkingen, wat in de lijn ligt van de strekking van het arrest: als rechters zijn omgekocht, moet er iets aan gedaan kunnen worden om de schending van art. 6 EVRM recht te trekken. Het lijkt er dus ook op dat het strak vasthouden aan het gesloten stelsel van rechtsmiddelen in sommige gevallen op losse schroeven komt te staan.

10.7. Voor het Nederlandse recht kunnen dan, indien blijkt dat een rechter is omgekocht, de volgende gevallen worden onderscheiden:

(a) De rechter is omgekocht door een partij.

(a.1) De andere partij volgt de herroepingsprocedure. Geen probleem, want na herroeping kan altijd een afzonderlijke schadevergoedingsactie worden ingesteld. Er is immers geen gezag van gewijsde meer.

(a.2) De andere partij spreekt de Staat aan. Volgens *Greenworld* kan dit in alle gevallen. *Fininvest* sanctioneert deze aanpak. De schadevergoeding is mogelijk beperkt wanneer de betrokken beslissing na toepassing van een rechtsmiddel is vernietigd. Het nalaten van het instellen van een rechtsmiddel kan een vorm van eigen schuld zijn.

(a.3) De andere partij spreekt de rechter aan. Die heeft vreselijke dingen gedaan, maar de resulterende beslissing blijft rechtspraak en persoonlijke aansprakelijkheid jegens de andere partij wordt uitgesloten door art. 42 WvRA.

(a.4) De andere partij spreekt de omkopende partij aan. De beslissing heeft kracht van

gewijsde gekregen en gezag van gewijsde. Dat staat op grond van *Fininvest* niet in de weg aan een schadevergoedingsactie, nu de beslissing ter discussie gesteld moet kunnen worden. Voor die actie moet de nationale procedure worden gevolgd, dus in Nederland de gewone dagvaardingsprocedure.

(b) De rechter is omgekocht door een derde.

(b.1) De benadeelde partij volgt de herroepingsprocedure. Bij de huidige stand van zaken is die vordering of dat verzoek niet-ontvankelijk, omdat omkoping door een derde niet valt onder gevallen waarvoor de procedure in het leven is geroepen (art. 382 Rv).

(b.2) De benadeelde partij spreekt de Staat aan. Volgens *Greenworld* kan dit in alle gevallen. *Fininvest* sanctioneert deze aanpak. De schadevergoeding is mogelijk beperkt wanneer de betrokken beslissing na toepassing van een rechtsmiddel is vernietigd. Het nalaten van het instellen van een rechtsmiddel kan een vorm van eigen schuld zijn.

(b.3) De benadeelde partij spreekt de rechter aan. Die heeft vreselijke dingen gedaan, maar de resulterende beslissing blijft rechtspraak en persoonlijke aansprakelijkheid jegens de benadeelde partij wordt uitgesloten door art. 42 WvRA.

(b.4) De benadeelde partij spreekt de omkopende derde aan. Het gezag van gewijsde speelt geen rol in de verhouding tussen benadeelde en derde. De grondslag zal onrechtmatige daad zijn. Het gesloten stelsel van rechtsmiddelen staat aan deze benadering niet in de weg.[38]

In die gevallen waarin sprake is van het loslaten van het gesloten stelsel van rechtsmiddelen (a.2, a.4 en b.2) is dat alleen acceptabel wanneer steeds een volle herbeoordeling van de gewraakte beslissing plaatsvindt. De burgerlijke dood is afgeschaft en het hoort niet zo te zijn dat door onrechtmatig gedrag daarvan los staande rechten worden verspeeld. In Italië lijkt men dat anders te zien (zie hierboven punt 7.9).

Tot slot

11. De gevolgen van onrechtmatige rechtspraak zijn nog niet uitgekristalliseerd (zie noot 37). Hoewel *Fininvest* niet in alle opzichten een overtuigende uitspraak is, is de boodschap wel duidelijk. Als art. 6 EVRM door de rechter (in ernstige mate) is geschonden, moet het nationale recht een mogelijkheid bieden de daardoor geleden schade vergoed te krijgen. Dan maakt het niet uit of dit nu linksom, rechtsom of recht door het midden gaat.

Fokke Fernhout, cassatieadvocaat

[1] Het lag ingewikkelder dan uit de weergave van het EHRM blijkt. Wie de details wil kennen worde verwezen naar het arrest van het Italiaanse Hof van Cassatie van 27 juni 2013, gedeponereerd op 17 september 2013, nummer 21255, p. 5-6 (verder: arrest 21255). Het origineel van deze uitspraak, inclusief stempels, handtekeningen en renvoeien, is te vinden op het internet. In die uitspraak kunnen ook alle namen van alle betrokkenen voluit worden gevonden. Dit origineel is gebruikt voor de hieronder opgenomen verwijzingen naar deze uitspraak.

[2] Dit lijkt op de Nederlandse procedure tot vernietiging van een arbitraal vonnis (art. 1065 Rv), die ook bij het gerechtshof moet worden ingesteld (art. 1064a Rv).

[3] Volgens het EHRM, par. 13, gingen alle partijen in cassatie. Uit de Italiaanse stukken die op het internet te vinden zijn, volgt dit niet. Het is ook een beetje vreemd dat de partij die volledig in het gelijk wordt gesteld (de familie F) in cassatie zou gaan. Verwijzingen naar paragrafen in deze noot hebben steeds betrekking op het besproken arrest van het EHRM, tenzij anders aangegeven.

[4] VM was ook de concipiënt van het arrest van 1991 (arrest 21255, p. 5), maar vreemd genoeg wordt dit niet door het EHRM vermeld.

[5] Zie voor uitleg van deze regeling de noot bij EHRM 6 februari 2020, 44221/14, ECLI:CE:ECHR:2020:0206JUD004422114 (*Felloni/Italië*), EHRC-Updates 2020, 11 mei 2020, m.nt. F. Fernhout.

[6] Internationaal worden hiervoor vaak de woorden "res judicata" gebruikt.

[7] De Italiaanse herroepingsprocedure is in grote lijnen dezelfde als in Nederland. De procedure kan worden gevolgd wanneer een in kracht van gewijsde gegane uitspraak gebaseerd is op malversaties (vgl. art. 382 Rv). De procedure bestaat uit twee fases. Eerst moet worden vastgesteld op er sprake was van malversaties. Dat noemt het EHRM de "phase rescindante" (vgl. art. 387, eerste zinsdeel, Rv). Indien dat zo is, volgt een volledige herbeoordeling van de zaak (de "phase rescisoire", vgl. art. 387, tweede zinsdeel, Rv). Die herbeoordeling kan leiden tot bevestiging van de oorspronkelijke uitspraak (een uitspraak die bijvoorbeeld is gebaseerd op een vals stuk of liegende getuigen is niet per definitie onjuist) of tot een nieuwe beslissing. Tegen de beslissing die wordt gegeven in het kader van de herbeoordeling staan in Nederland de gewone rechtsmiddelen open.

[8] Het is de vraag waarom het EHRM dit deel van de argumentatie weergeeft. Er wordt later niet op teruggekomen, terwijl het lijkt of hiermee al vaststaat dat het nationale recht de mogelijkheid van een afzonderlijke schadevergoedingsactie erkent, terwijl dat juist de kern

van het probleem is. Later stelt het EHRM zelfs dat deze zaak de eerste is waarin de kwestie van de alternatieve route aan de orde is gesteld; dat bijt elkaar. Het volgende biedt wellicht een verklaring. Fininvest had in cassatie uitgebreid betoogd dat de in par. 79 genoemde uitspraak geen precedent vormde voor deze kwestie. Het Hof van Cassatie liet dit volledig onbesproken en gooide het over een andere boeg. Dat is dan het enige waar het EHRM nog naar kijkt. Wie op dit punt vragen heeft bij het arrest, ziet die hiermee vermoedelijk beantwoord.

[9] In het arrest wordt dit niet geëxpliciteerd, maar kennelijk was aangevoerd dat een rechtstreekse opdracht aan advocaat CP tot omkoping van rechter VM ontbrak.

[10] Het is grappig (of eerder: navrant) dat de erfgenamen met naam en toenaam worden genoemd. Waar alle namen van alle betrokkenen worden geanonimiseerd zonder goede reden, nu deze immers stuk voor stuk in openbare bronnen kunnen worden gevonden, worden juist de enige namen waarvoor dat niet geldt, door het EHRM met iedereen gedeeld. Probeer maar eens aan een notaris te vragen wie de erfgenamen zijn van een overledene. Die zal zich zonder meer op zijn geheimhoudingsplicht beroepen.

[11] Waarom de Italiaanse cassatierechter en het EHRM volledig voorbijgaan aan het door de feitenrechter aangehaalde precedent (zie hierboven punt 4) is hierboven uitgelegd in noot 8.

[12] Zie hierboven noot 7.

[13] Voor de beslissing van de rechter in eerste instantie verwijst het EHRM naar par. 36 van het arrest. Dat valt niet te volgen. In die paragraaf wordt weergegeven dat de rechter in eerste instantie juist vond dat het hof in zijn arrest van 1991 zijn bevoegdheden te buiten was gegaan.

[14] Arrest 21255, p. 121, r.o. 3.2.

[15] Arrest 21255, p. 121, r.o. 3.

[16] Hier worden de in Nederland gebruikelijke formuleringen gevolgd. Het EHRM spreekt steeds van kosten die door partijen gedragen moeten worden, maar dat correspondeert niet met de Italiaanse formuleringen en evenmin met de uitkomst, die gewoon inhoudt dat de verliezende partij een bepaald bedrag (in dit geval € 900.000) aan de winnende partij moet betalen. Wellicht juist om dit soort onduidelijkheden te vermijden is in het arrest 21255 met de hand het dictum aangepast om duidelijk te maken dat de € 900.000 de te vergoeden kosten betreffen en de rest dus voor rekening blijft van de winnende partij (“...restando tra le parti compensata l'altra metà.”)

[17] EHRM 8 juni 1976, 5100/71, ECLI:CE:ECHR:1976:0608JUD000510071 (*Engel e.a./Nederland*).

[18] Zie EHRM 11 juni 2024, 32483/19 en 35049/19, ECLI:CE:ECHR:2024:0611JUD003248319, (*Nealon en Hallam/Verenigd Koninkrijk*), par. 107 (opsomming van toepasselijkheid van de onschuldpresumptie in andere dan strafzaken) en par. 122 (uitgebreide omschrijving van toepasselijkheid in “linked” civiele zaken). In de par. 289-291 geeft het EHRM ook in deze zaak enige voorbeelden.

[19] Dat er een strafzaak is geweest verlicht de bewijslast dus niet, maar verzwaart die ook niet (HR 23 mei 2025, ECLI:NL:HR:2025:796, *JBPR* 2025/49, m. nt. F. Fernhout, p. 778-781). Let wel, we hebben het hier over gevallen waarin de strafzaak *niet* tot een veroordeling heeft geleid. Is dat wel het geval, dan mogen daaraan civielrechtelijk consequenties worden verbonden. Zo oordeelde de Hoge Raad de regel van art. 161 Rv (de bewezenverklaring van een strafvonnis geldt als dwingend bewijs in een civiele zaak, zij het dat tegenbewijs mogelijk is) verenigbaar met art. 6 EVRM (HR 12 december 2003, ECLI:NL:HR:2003:AK8281, *NJ* 2004/102, *JBPr* 2004/19, m. nt. P. Smits).

[20] EHRM 28 mei 2020, 29620/07, ECLI:CE:ECHR:2020:0528JUD002962007, (*Farzaliyev/Azerbeidzjan*), par. 64. Zie ook par. 318 van dit arrest.

[21] EHRM 20 oktober 2020, 23349/17, ECLI:CE:ECHR:2020:1020JUD002334917 (*Pasquini/San Marino* (2))

[22] EHRM 25 februari 2025, 34916/16, ECLI:CE:ECHR:2025:0225JUD003491616 (*Gomes Costa/Portugal*)

[23] O.a. EHRM 5 april 2018, 40160/12, ECLI:CE:ECHR:2018:0405JUD004016012 (*Zubac/Kroatië*), *EHRC* 2018/150, m. nt. F. Fernhout, par. 78.

[24] EHRM 6 september 2016, 72152/13, ECLI:CE:ECHR:2016:0906JUD007215213 (*Cindrić e.a./Kroatië*).

[25] HR 3 april 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZC2621, *NJ* 1998/571.

[26] Laatstelijk HR 22 december 2023, ECLI:NL:HR:2023:1810, *NJ* 2024/23.

[27] HR 23 december 2022, ECLI:NL:HR:2022:1934, *NJ* 2023/29 (*Verzet uitdelingslijst*).

[28] HR 18 november 2016, ECLI:NL:HR:2016:2614 (*Meavita*).

[29] “Malversaties” wordt hier gebruikt als verzamelterm voor de drie in art. 382 Rv genoemde gevallen.

[30] Zie hierboven noot 7.

[31] P.A. Fruytier, *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 382 Rv, aant. 9.1. Er is geen beslissing van de Hoge Raad.

[32] HR 21 maart 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZC2308, *NJ* 1997/380.

[33] EHRM 22 februari 2007, 17721/04, ECLI:CE:ECHR:2007:0222JUD001772104 (*Perlala/Griekenland*), *EHRC* 2007/51 (toetsen van een beroep op art. 6 EVRM voor de nationale rechter aan een beperking van cassatiegronden in de nationale regeling is excessief formalistisch); EHRM 19 februari 2013, 38285/09,

ECLI:CE:ECHR:2013:0219JUD003828509 (*Garcia Mateos/Spanje*), *EHRC* 2013/106 (nationaal procesrecht mag niet verhinderen dat een rechter die schending van art. 6 EVRM constateert, meteen een schadevergoeding toekent).

[34] Op grond van art. 42 WRRRA (Wet Rechtspositie Rechterlijke Ambtenaren) laat ik het aanspreken van de rechter hier buiten beschouwing.

[35] HR 3 december 1971, *NJ* 1972/137 (*Jan Luyken II*). De woorden “Jan Luyken” komen in de uitspraak niet voor. In eerdere publicaties stelde ik voor het arrest “Bezorgde procuratiehoudster” te noemen. Dat dekt de inhoud en is ook nog eens veel spannender.

[36] HR 4 december 2009, ECLI:NL:HR:2009:BJ7834, *NJ* 2011/131 (*Greenworld*). In het verlengde hiervan wordt steeds Hoge Raad 30 september 2016, ECLI:NL:HR:2016:2215 (*Qnow/B.*), genoemd maar die beslissing wijkt niet af van *Greenworld*.

[37] Er is overigens een reeks uitspraken van de Rechtbank Den Haag waarin dit laatste aspect van het *Greenworld*-arrest onder de tafel wordt geveegd, waardoor er na herstel in appel geen aanspraak meer zou bestaan op schadevergoeding (zie Rb Den Haag 19 februari 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:2682, en de daar genoemde jurisprudentie). Dat kan hier buiten beschouwing blijven.

[38] Deze optie werd vrijwel meteen na het in werking treden van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in 18138 al onderkend (A. de Pinto, *Handleiding tot het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering*, Tweede Gedeelte. Aanteekeningen. Eerste Stuk, Utrecht: C. van der Post Jr. 1857, p. 519.

ANNOTATIE

Cupriak-Trojan en Trojan t. Wojewoda Mazowiecki (HvJ, C-713/23) - Koppels van hetzelfde geslacht: huwelijken ook erkend als ze binnen de EU verhuizen

T. Kruger

1. Het familierecht is nationaal recht. De wetgever van de Europese Unie heeft er geen bevoegdheid over.[1] Toch krijgt het Hof van Justitie van de EU meer en meer de vraag om zich uit te spreken over zaken binnen het (internationaal privaatrechtelijk) familierecht. De beweegruiimte van nationale wetgevers en rechtbanken wordt steeds meer beperkt door de mensenrechten en het EU-recht, vooral vrij verkeer van personen. Aan dit laatste geeft het Hof van Justitie een brede interpretatie. In de Conclusie bij de zaak van Cupriak-Trojan schrijft Advocaat-Generaal de la Tour dat de vraag gaat over de grens van het EU recht.[2]

2. In deze korte annotatie komen eerst de feiten van de zaak aan bod, dan de vorige rechtspraak van het HvJ en van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en ten slotte de toevoegingen die deze zaak brengt aan de stand van het recht.

Feiten

3. De zaak betrof twee mannen, Cupriak-Trojan, met de Duitse en Poolse nationaliteiten, en Trojan, met de Poolse nationaliteit. Ze zijn in 2018 in Duitsland gehuwd. Naar aanleiding van het huwelijk voegde Cupriak-Trojan het deel 'Trojan' toe aan zijn familienaam. De Poolse autoriteiten erkenden deze toevoeging. Hierna wilde het koppel hun huwelijk in Polen erkend zien. De burgerlijke stand van Warschau weigerde dit echter, omdat de Poolse rechtsorde het huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht niet kent. De erkenning zou daarom volgens de burgerlijke stand in strijd zijn met de fundamentele beginselen van de Poolse rechtsorde. De bevoegde rechtbank bevestigde dit, en de mannen stapten naar de hoogste administratieve rechtbank, die de vraag aan het Hof van Justitie voorlegde.

Stand van de rechtspraak

4. Er bestaat internationaal privaatrecht van de EU over de bevoegdheid en de erkenning

inzake echtscheiding,[3] maar niet over de erkenning van huwelijken. Hierop is dus het nationale internationaal privaatrecht (IPR) van toepassing.[4] Het Hof van Justitie heeft echter reeds verschillende keren geoordeeld dat het nationale IPR niet het effect mag hebben om het vrij verkeer van personen binnen de EU te beperken. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de namen en genderverandering van personen. Verschillende keren weigerden lidstaten om de namen die hun onderdanen in het buitenland bekwamen of wijzigden te erkennen. Meestal oordeelde het Hof dat de weigering onterecht was.[5]

5. Naast de rechtspraak over naam is er minder over familierelaties. In de laatste jaren sprak het Hof zich wel uit over een huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht en over afstamming. In de uitspraak over het huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht (Coman[6]) beperkte het Hof zijn uitspraak echter expliciet tot de erkenning van het huwelijk voor doeleinden van een verblijfsrecht, op basis van de Burgerschapsrichtlijn.[7] Het Hof was dus voorzichtig en hield zich bij een strikte beantwoording van de vraag die in deze procedure voorlag. Dit heeft voor vele vragen en voor veel commentaar gezorgd:[8] het leek erop dat een stel dus binnen eenzelfde rechtssysteem voor sommige doeleinden gehuwd en voor andere doeleinden als ongehuwd kon zijn. Dit wringt met de IPR-logica, die uitgaat van een erkenning of een weigering van erkenning, maar liefst niet beide tegelijk. Een gedeeltelijke erkenning leidt immers tot een hinkende rechtsverhouding zelfs binnen eenzelfde land, en zo een totaal gebrek aan duidelijkheid en rechtszekerheid. De situatie was dan ook niet houdbaar en het leek een kwestie van tijd voor het Hof uitspraak zou moeten doen over andere gevolgen binnen de EU van een huwelijk (tussen personen van hetzelfde geslacht) gesloten in een andere EU-lidstaat. Dit is dan ook voorgekomen in de Trojan-zaak.

6. Het Hof van Justitie moest zich ook buigen over de erkenning van afstammingsbanden in het kader van personen van hetzelfde geslacht. De *Pancharevo*-zaak[9] betrof een geboorteakte uit Spanje die twee moeders voor het kind vermeldt. Een van de twee had de Bulgaarse nationaliteit, de andere de Britse nationaliteit. De gemeente weigerde identiteitsdocumenten af te geven voor het kind, omdat het nationale recht de afgifte van een Bulgaarse geboorteakte niet toeliet als er twee moeders waren in plaats van een vader en een moeder. Het Hof vond deze internrechtelijke vereiste niet relevant. Bulgarije moest het mogelijk maken voor het kind om toegang te krijgen tot het EU-burgerschap, en dus aan het kind een identiteitskaart of paspoort afgeven.[10] Deze uitspraak hield in dat de gemeente op een of andere manier de afstamming met de Bulgaarse moeder moest erkennen, zij het niet via de traditionele weg van afgifte van een Bulgaarse geboorteakte. Het Hof hield zich niet bezig met de specifieke stappen die nodig zouden zijn om een Bulgaars identiteitsdocument te verkrijgen, maar focust op het gevolg voor de burgers. Het Hof bevestigt expliciet dat de burgerlijke staat onder de bevoegdheid van de lidstaten valt, en dat lidstaten vrij zijn om te

bepalen of ze huwelijken tussen personen van hetzelfde geslacht en ouderschap door personen van hetzelfde geslacht toelaten of niet. Het Hof voegt hier echter aan toe dat lidstaten in de uitoefening van hun bevoegdheid het EU-recht moeten respecteren, in het bijzonder het recht op vrij personenverkeer.[11] Ook in dit geval was de basis voor de uitspraak het recht op vrij verkeer onder het VEU, en de Burgerschapsrichtlijn.

7. In al deze zaken geeft het Hof een strikte invulling van de uitzondering van de openbare orde. Lidstaten riepen deze uitzondering in om hun nationale identiteit te vrijwaren. Het Hof aanvaardt dit echter enkel in de gevallen van adellijke titels.[12] Wat betreft huwelijken of ouderschap van personen van hetzelfde geslacht oordeelt het Hof dat de erkenning van deze relaties die vastgesteld zijn in een andere lidstaat geen afbreuk doet aan de nationale identiteit van de erkennende lidstaat.[13]

8. Bij de beoordeling van de openbare orde verwijst het Hof naar het Handvest en naar de rechtspraak van het EHRM.[14] Opmerkelijk is dat de groeiende consensus en de interpretatie van het EHRM mee bepaalt wat wel en wat niet onder de openbare orde binnen de EU kan vallen.

9. Het EHRM oordeelde dat artikel 8 EVRM lidstaten van de Raad van Europa verplicht enige vorm van bescherming aan koppels van hetzelfde geslacht te bieden door een wettelijk kader.[15] Dit hoeft niet door huwelijk te zijn, maar mag ook een wettelijke samenwoning zijn. In een zaak tegen Polen bevestigt het EHRM dat Staten een vorm van wettelijke erkende relatie moeten bieden, maar dat het EVRM geen positieve verplichting schept om de instelling van het huwelijk open te stellen voor personen van hetzelfde geslacht.[16] De beoordelingsmarge van lidstaten is beperkt door de groeiende consensus over gelijkslachtige koppels, maar deze marge bestaat wel nog wat betreft de precieze vorm van bescherming die een lidstaat wil bieden, als het maar praktisch en effectief is.[17] Sommige lidstaten, waaronder Polen, hebben hun wetgeving echter nog niet aangepast, en bieden nog geen enkele vorm van samenleven die wettelijk geregeld is. Poolse rechtbanken hebben echter ook al de inschrijving van huwelijken tussen personen van hetzelfde geslacht bevolen.[18]

Wat nieuws brengt Trojan?

10. In de zaak *Trojan* bevestigt het Hof zijn eerdere rechtspraak. Hierbij verwijst het Hof ook naar het Handvest en naar de rechtspraak van het EHRM.[19] Het Hof herhaalt ook de uitspraak in de *Pancherevo*-zaak dat de keuze van de wijzen van erkenning onder de beoordelingsvrijheid van de lidstaten valt. De overschrijving van de huwelijksakten in de registers van de burgerlijke stand is volgens het Hof slechts een van de wijzen van erkenning. In ieder geval mag de wijzen van erkenning het recht op vrij verkeer niet onmogelijk of uiterst

moeilijk maken.[20]

11. Daarna neemt het Hof van Justitie de volgende logische stap na zijn vorige rechtspraak. Het volstaat niet dat een huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht enkel erkend wordt voor een verblijfsrecht. Eens in het rechtssysteem, moet dat huwelijk volle rechtsgevolgen krijgen.

12. Vanuit het perspectief van het internationaal privaatrecht was deze stap onvermijdelijk. Zoals hierboven uitgelegd, is het onhoudbaar dat een huwelijk in eenzelfde rechtssysteem voor sommige aspecten van de levens van de betrokkenen erkend is en voor andere aspecten niet. Dit leidt wel tot de conclusie dat de erkenning van burgerlijke staat wél een zaak geworden is van EU-recht, ondanks de stellingen van het Hof dat dit nationaal recht blijft. Het nationaal internationaal privaatrecht wordt zeer onder druk gezet om toch tot erkenning over te gaan wanneer de betrokkenen zich binnen de EU verplaatsen. Bovendien vindt het Hof de normale erkenningswijze van het internationaal privaatrecht, namelijk via inschrijvingen en in registers of overschrijvingen van akten,[21] onvoldoende.

13. Het advies van Advocaat-Generaal de la Tour was iets minder sterk. De Advocaat-generaal vond dat lidstaten de overschrijving van een huwelijksakte uit een andere lidstaat mogen weigeren als er andere manieren bestaan om te waarborgen dat het huwelijk wordt erkend.[22]

14. Ten slotte, zoals een Trojaans paard, kan het EU-recht het IPR niet gedeeltelijk binnendringen. Het EU-recht heeft een fundamentele impact op het IPR. Eens het paard van het EU-recht via het recht op vrij personenverkeer of via de erkenning van EU-burgerschap het rechtssysteem binnentreedt, dan is de buik van dat paard niet leeg. In de buik staat een gezelschap aan rechten, die niet meer weg te drijven zijn.

T. Kruger

[1] Artt. 3 tot 6 van de Verdrag voor de Werking van de Europese Unie (VWEU) bepalen de exclusieve bevoegdheden van de EU, en ook de bevoegdheden die de EU deelt met de lidstaten. Het materieel familierecht, net zoals de materiële

[2] Advies HvJ EU 3 april 2025, zaak C-713, ECLI:EU:C:2025:235, para 3.

[3] Verordening (EU) 2019/1111 van de Raad van 25 juni 2019 betreffende de bevoegdheid, de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en betreffende internationale kinderontvoering (Brussel IIter).

[4] In België is dit art. 27 van het Wetboek Internationaal Privaatrecht (WIPR) over de

erkenning van buitenlandse authentieke akten.

[5] Naam: HvJ 2 oktober 2003, C-148/05, ECLI:EU:C:2003:539 (*Garcia Avello*); HvJ 14 oktober 2008, C-353/06, ECLI:EU:C:2008:559 (*Grunkin en Paul*); HvJ EU 8 juni 2017, C-541/15, ECLI:EU:C:2017:432 (*Freitag*). Naam en genderidentiteit: HvJ EU 4 oktober 2024, C-4/23, ECLI:EU:C:2024:845 (*Mirin*).

[6] HvJ EU (GK) 5 juni 2018, C-673/16, ECLI:EU/C/2018:385 (*Coman*).

[7] *Ibid.*, para 48 en 51. Richtlijn 2004/38/EG van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun familieleden (zoals verschillende keren gewijzigd).

[8] Bijvoorbeeld, Dimitry Vladimirovich Kochenov en Uladzislau Belavusau, "After the celebration: Marriage equality in EU Law post-Coman in eight questions and some further thoughts" *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 2020, 27(5), <https://orcid.org/0000-0002-4634-2300>, stellen de vraag of de "duurzaamheid van een erkenning voor één specifiek doel, nl. erkenning uitsluitend voor immigratiedoeleinden, wel haalbaar is".

[9] HvJ EU 14 december 2021, C-490/20, ECLI:EU:C:2021:1008 (*VMA t. Stolichna obshtina, rayon 'Pancharevo'*).

[10] *Ibid.*, para 44 en 45.

[11] *Ibid.*, para 52.

[12] HvJ EU 22 december 2010, C-208/09, ECLI:EU:C:2010:806 (*Sayn-Wittgenstein t. Landeshauptmann von Wien*); HvJ EU 2 juni 2016, C-438/14, ECLI:EU:C:2016:401 (*Bogendorff von Wolffersdorff t. Stadt Karlsruhe*).

[13] *Coman* (n 6 *supra*) para 44 tot 46; *Pancharevo* (n 9 *supra*), para 55 tot 58.

[14] *Coman* (n 6 *supra*) para 47 tot 50; *Pancharevo* (n 9 *supra*), para 59 tot 65.

[15] EHRM 21 juli 2015, 18766/11 en 36030/11, ECLI:CE:ECHR:2015:0721JUD001876611 (*Oliari/Italië*); EHRM 17 januari 2023, 40792/10, 30538/14 en 43439/14, ECLI:CE:ECHR:2023:0117JUD004079210 (*Fedotova/Rusland*).

[16] EHRM 12 december 2023, 11454/17, ECLI:CE:ECHR:2023:1212JUD001145417 (*Przybyszewska/Polen*).

[17] *Ibid.* para 100 tot 102.

[18] Zie de uitgebreide databank van ILGA: <https://database.ilga.org/poland-lgbti>.

[19] Trojan, para 65 tot 66.

[20] Trojan, para 69.

[21] Zie voor België art. 31 WIPR, die de overschrijving van aktes in de Databank Aktes van de Burgerlijke Stand (DABS) regelt.

[22] Conclusie Advocaat-Generaal, Trojan, para 61.

RECHTSPRAAK

Yasak t. Turkije, EHRM (GK) 5 mei 2026, nr. 17389/20

Na de couppoging in 2016 is Yasak veroordeeld wegens lidmaatschap van de illegale terroristische organisatie FETÖ/|PDY. Het Hof oordeelde eerder dat die veroordeling voldoende voorzienbaar was en dat de gevangenisomstandigheden niet strijdig waren met het EVRM. De Grote Kamer oordeelt nu dat door tekortkomingen in de rechterlijke beoordeling niet kon blijken dat Yasak bewijsbaar betrokken was bij strafbare feiten. Dit is volgens 11 van de 17 rechters in strijd met art. 7 EVRM. Met 9 tegen 8 stemmen oordeelt de Grote Kamer dat door de overbezetting van de gevangenis, in samenhang met andere problemen, ook art. 3 EVRM is geschonden.

Klager is strafrechtelijk vervolgd naar aanleiding van couppoging in 2016 en in verband met activiteiten van de (voor die poging verantwoordelijk gehouden) organisatie FETÖ/|PDY. In 2017 werd klager in voorarrest genomen vanwege zijn vermeende lidmaatschap van deze organisatie, hoewel hij ontkende dat hij ooit lid was geweest van de FETÖ/|PDY. In 2018 vond de zitting plaats in aanwezigheid van de advocaat van klager; klager zelf nam deel via een videoverbinding. In 2018 werd klager tot 7,5 jaar gevangenisstraf veroordeeld. Daarbij werd onder meer gewezen op het feit dat klagers socialezekerheidsbijdragen werden betaald door een aan FETÖ/|PDY gelieerde onderneming, dat hij contact zou hebben gehad met leden van de organisatie en dat getuigen hem aanwezen als regionale leider van de organisatie, dat hij een codenaam gebruikte en dat hij geld had ingelegd via een bank op aanwijzing van de leider van de FETÖ/|PDY. Klagers hoger beroep en constitutionele beroep zijn afgewezen. Het Turkse Constitutionele Hof verwierp onder meer zijn klachten over een oneerlijk proces en over de overbevolking in de gevangenis waar hij was ondergebracht.

Het EHRM heeft in de zaak van klager eerder, op 27 augustus 2024, geoordeeld dat er geen schendingen waren van art. 3 en 7 EVRM. Op verzoek van klagers is de zaak nu voorgelegd aan de Grote Kamer.

De Grote Kamer gaat allereerst in op de vraag of art. 7 EVRM is geschonden en of klager had kunnen weten dat de handelingen waarvoor hij is veroordeeld strafbaar waren. Het Hof benadrukt dat het vaststellen van lidmaatschap van een (gewapende) terroristische organisatie een ernstig misdrijf betreft, zodat de strafrechtelijke aansprakelijkheid met uiterste zorgvuldigheid in het individuele geval moet worden vastgesteld. In het bijzonder moet daarbij ook sprake zijn van een duidelijke relatie tussen de beschuldigde en de organisatie, en moet worden uitgesloten dat wordt uitgegaan van een soort collectieve schuldverklaring of van het toerekenen van schuld 'by association'.

De Grote Kamer overweegt dat van een zorgvuldige, grondige analyse in dit geval geen sprake is geweest. Zo is niet duidelijk gedurende welke periode klager geacht wordt lid te zijn geweest van de FETÖ/PDY, terwijl dit lidmaatschap anderhalf jaar voor de coup poging lijkt te zijn geëindigd, op een moment waarop de FETÖ/PDY nog niet als terroristische organisatie werd aangemerkt. Ook blijken veel van de handelingen die een rol hebben gespeeld in de veroordeling direct samen te hangen met het feit dat klager werkzaam was binnen de (legaal opererende) onderwijstak van de FETÖ/PDY. Het valt moeilijk te zeggen dat alle mensen die binnen deze tak werkten wisten of konden weten van eventuele werkelijke doelstellingen van de FETÖ/PDY. Dit is ook voor klager zelf niet vastgesteld, waardoor het noodzakelijke element van opzet niet voldoende is komen vast te staan. Gelet op deze omstandigheden is de Grote Kamer van oordeel dat art. 7 EVRM is geschonden (11 stemmen tegen 6).

Ten aanzien van de klacht over art. 3 EVRM stelt het EHRM voorop dat de grote aantallen arrestaties en veroordelingen na de mislukte coup poging hebben geleid tot een sterke toename van de bezettingsgraad van de gevangenissen. De gevangenis waar klager werd vastgehouden was één van de gevangenissen waar een probleem van overbezetting bestond: de maximale capaciteit was berekend op 1592 plaatsen, maar er zaten tussen 1950 en 2000 mensen gevangen. Klager had gedurende 14 maanden geen eigen bed in de slaapzaal en had daar bovendien last van kunstlicht en slaapdeprivatie in de nachtelijke uren. De sanitaire voorzieningen waren ondermaats en de buitenruimte was zo klein dat er nauwelijks mogelijkheden waren om enige beweging in de buitenlucht te krijgen. De problemen met de overbezetting hebben zeker vier jaar aangehouden. Hierdoor is volgens het EHRM sprake geweest van overschrijding van de "minimum threshold of severity" die geldt voor art. 3 EVRM. Deze bepaling is dan ook geschonden (9 stemmen tegen 8).

Aan de uitspraak van de Grote Kamer zijn verschillende 'separate opinions' gehecht. Rechters Vehabović, Schukking, Chanturia, Yüksel, Seibert-Fohr, Roosma, Guerra Martins en Ní Raifeartaigh leggen in een 'joint partly dissenting opinion' uit dat naar hun oordeel de minimale normen voor bezetting van gevangenissen niet zijn geschonden, nu klager steeds meer dan 3,6 m² tot zijn beschikking heeft gehad. Rechter Guerra Martins schrijft in een eigen

‘partly dissenting opinion’ dat ten onrechte geen schadevergoeding aan klager is toegekend in verband met de schending van art. 7 EVRM. Rechter Lavapuro, ondersteund door rechters Jelić, Ktistakis, Šimáčková en Đurović, onderschrijft de conclusie van rechter Guerra Martins, maar geeft hiervoor in zijn ‘partly dissenting opinion’ andere gronden. In een gezamenlijke ‘dissenting opinion’ schrijven rechters Vehabović, Chanturia, Felici, Yüksel, Ní Raifeartaigh en Kučs dat de procedure die heeft geleid tot veroordeling van klager niet in het licht van art. 7 EVRM, maar onder art. 6 EVRM had moeten worden beoordeeld. In een afzonderlijke ‘dissenting opinion’ voegt rechter Ní Raifeartaigh ten slotte nog enkele nadere overwegingen toe ter onderbouwing van zijn stelling dat in dit geval art. 6 EVRM de betere juridische grondslag was geweest voor beoordeling van de zaak.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 05-05-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0505JUD001738920

Zaaknummer: 17389/20

Wetsartikelen: EVRM art. 3 en EVRM art. 7

RECHTSPRAAK

Y t. Servië, EHRM 12 mei 2026, nr. 28322/20

X en Y zijn in pleegzorg genomen door L. Y wilde graag bij L. blijven wonen, maar X werd geadopteerd door een buitenlands gezin. Door de adoptie is het contact tussen X en Y verbroken, hetgeen Y in strijd met art. 8 EVRM acht. Het EHRM overweegt dat het hier in X' belang was dat hij zou worden geadopteerd, ook al omdat pleegzorg een tijdelijke oplossing was, terwijl Y zelf graag bij L. wilde blijven wonen. Er zijn bovendien geen internationale verplichtingen die behoud van contact tussen broers en zussen na adoptie verzekeren. Art. 8 EVRM is daarom niet geschonden.

In 2015 hebben klagsters ouders de kinderbeschermingsautoriteiten gevraagd om hun kinderen in pleegzorg te nemen omdat ze niet goed voor ze konden zorgen. Onderzoek bevestigde dat de kinderen werden verwaarloosd en klagster en haar drie broertjes werden ondergebracht in twee verschillende pleeggezinnen. Een halfbroertje van klagster, X (geboren in 2016), en klagster zelf bevonden zich bij pleegmoeder L. In 2016 werd de ouders de ouderlijke macht over de kinderen ontnomen, waardoor zij konden worden geadopteerd. Voor X had een buitenlands adoptiegezin belangstelling. L. verzette zich hier eerst tegen, trok haar verzet vervolgens in, maar diende uiteindelijk toch een verzoek in om ongedaanmaking van de adoptie. Deze procedure was niet succesvol. L. bleef tegelijkertijd pleegmoeder van klagster, die niet geadopteerd wilde worden. In een van de latere procedures is besloten dat L. van de voogdij moest worden ontheven, maar deze beslissing is uiteindelijk – in 2023 – vernietigd door het Constitutionele Hof van Servië. Snel na deze uitspraak heeft klagster via L. verzocht om heropening van de procedure tot ongedaanmaking van de adoptie van X. In 2024 verzocht ook L. zelf daar nogmaals om. In 2025 werd klagster meerderjarig en besloot zij de procedure over de heropening van de adoptiezaak uit eigen naam voort te zetten. In dezelfde periode is de voogdij van L. over klagster vanwege haar meerderjarigheid beëindigd.

Voor het EHRM heeft klagster gesteld dat zij gedurende de gehele procedure sinds het adoptiebesluit geen contact meer heeft gehad met haar halfbroer X, hetgeen zij in strijd acht

met art. 8 EVRM. Het Hof stelt vast dat er in ieder geval sprake is geweest van gezinsleven tussen L. en klagster, gelet op het feit dat L. haar pleegmoeder en voogd was en klagster bij L. woonde. Het feit dat L. de voogdij later is verloren, heeft de band tussen L. en klagster niet veranderd. De vraag is wel of L. namens klagster de procedure over de adoptie van X kon voeren. Het Hof is van oordeel dat L. vooral heeft geprobeerd om het contact tussen klagster en X te herstellen en dat dit niet in strijd was met de belangen en wensen van klagster. Dit blijkt ook uit het feit dat zij na haar achttiende verjaardag uit eigen naam de procedure heeft voortgezet. De klacht is dan ook ontvankelijk.

Het Hof benadrukt dat in Servië de plaatsing in een pleeggezin tijdelijk van aard is en dat geen formele gezinsbanden ontstaan tussen pleegouders en -kinderen. Het Hof begrijpt dan ook de Servische stelling dat plaatsing in een pleeggezin voor X geen goede, permanente oplossing was en dat moest worden gezocht naar een alternatief, waarbij zo goed mogelijk met zijn belangen rekening moest worden gehouden. De beste oplossing zou adoptie van klagster en alle drie de broertjes zijn geweest, maar er kon geen adoptiegezin worden gevonden dat bereid was om alle vier de kinderen te accepteren. Gebleken is ook niet dat L. ooit actief heeft geprobeerd om zowel klagster als X te adopteren. Bovendien heeft klagster zichzelf expliciet verzet tegen adoptie en heeft zij te kennen gegeven bij L. te willen blijven wonen. Adoptie van X door het geïnteresseerde buitenlandse gezin leek op de langere termijn in het belang te zijn van X. Naar Servisch recht is er bij een dergelijke adoptie geen mogelijkheid om contact te verzekeren tussen een geadopteerd kind en leden van de biologische familie. Internationale bepalingen leggen een dergelijke mogelijkheid ook niet verplicht op. Deze omstandigheden maken volgens het EHRM dat art. 8 EVRM niet is geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 12-05-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0512JUD002832220

Zaaknummer: 28322/20

Wetsartikelen: EVRM art. 8

RECHTSPRAAK

**Trade Union of Social Sector Workers e.a. t. Hongarije,
EHRM 12 mei 2026, nr. 33144/21**

Een vakbond heeft in 2020 een reeks stakingen in de sociale sector aangekondigd, maar moest eerst nog onderhandelen met de regering over het minimumniveau van nog te bieden voorzieningen. Die onderhandelingen mislukten en een procedure daarover duurde ruim een jaar, waardoor de stakingsdata ongebruikt verliepen. Het feit dat in deze periode de coronapandemie speelde kan volgens het EHRM geen rechtvaardiging opleveren voor de vertragingen. Nu daardoor het krachtige stakingsinstrument niet kon worden benut, is art. 11 EVRM geschonden.

Klager is een vakbond die samen met een andere vakbond in 2020 een reeks stakingen heeft georganiseerd voor werknemers in de sociale sector. Een aanbod dat zij deden voor het alsnog blijven aanbieden van minimale diensten werd afgewezen. Klager heeft hierover geprocedeerd, maar de procedures zijn in februari 2020 beëindigd omdat de onderhandelingen tussen klager en de regering niet succesvol waren, terwijl dat een voorwaarde was om te kunnen procederen. Klager ging hiertegen in hoger beroep. Dit leidde tot vernietiging van de uitspraak in eerste aanleg, maar de rechter in hoger beroep oordeelde ook dat vanwege de inmiddels opgetreden coronapandemie mogelijk toch al geen stakingsacties meer konden worden uitgevoerd; om die reden was het ook niet nodig om te oordelen over het minimum aan nog te bieden voorzieningen.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat art. 11 EVRM is geschonden als gevolg van de vertragingen in de besluitvorming over het minimumniveau aan te bieden voorzieningen, waardoor effectief het stakingsrecht is aangetast. Het Hof stelt vast dat op nationaal niveau voldoende duidelijk is geworden dat de mogelijkheden om te onderhandelen over de minimale voorzieningen waren uitgeput en dat het redelijk was dat daarover is geprocedeerd. In deze procedure is geoordeeld dat de bijzondere regels in verband met de pandemie niet hoefden te worden toegepast. Toch heeft het de rechters bijna een jaar gekost om te oordelen

over het minimumniveau van voorzieningen. Dit had tot gevolg dat het niet mogelijk was om stakingen te organiseren op de aangekondigde data, en dat leidde ertoe dat het krachtigste instrument om op te komen voor de rechten van werknemers in de sociale sector niet kon worden gebruikt. Gelet hierop concludeert het EHRM dat art. 11 EVRM is geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 12-05-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2025:0512JUD003314421

Zaaknummer: 33144/21

Wetsartikelen: EVRM art. 11

RECHTSPRAAK

Shamsi, HvJ EU 12 mei 2026, zaak C-877/24

X en Y zijn veroordeeld tot een levenslange respectievelijk een langdurige gevangenisstraf. In verband daarmee is hun verblijfsvergunning ingetrokken en is hun een terugkeerbevel en een inreisverbod opgelegd. Het HvJ EU overweegt dat een langdurige of levenslange gevangenisstraf op zichzelf niet in de weg hoeft te staan aan zo'n terugkeerbevel, ook al kan dat niet ten uitvoer worden gelegd zolang iemand zijn straf uitzit. Wel moet bij het einde van de straf worden onderzocht of de omstandigheden niet zodanig zijn gewijzigd dat er een risico is ontstaan van strijd met het refoulementverbod. Daarbij moet ook voldoende rechtsbescherming worden geboden.

X had een verblijfsvergunning regulier voor onbepaalde tijd in Nederland. Hij is in 2015 onherroepelijk veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf wegens meervoudige moord en doodslag. In 2018 heeft de minister daarom met terugwerkende kracht tot 2011 zijn verblijfsvergunning ingetrokken, hem opgedragen het land onmiddellijk te verlaten en tegen hem een inreisverbod voor de duur van tien jaar uitgevaardigd. In de situatie van Y geldt een soortgelijk feitencomplex. In de procedures die X en Y zijn gestart tegen het uitzettingsbevel en het inreisverbod zijn prejudiciële vragen voorgelegd aan het HvJ EU.

Het HvJ EU stelt voorop dat uit art. 6 lid 1 van richtlijn 2008/115 volgt dat tegen een illegaal op het grondgebied verblijvende derdelander een terugkeerbesluit moet worden uitgevaardigd. Hierop kunnen wel uitzonderingen worden gemaakt, maar die hebben geen betrekking op derdelanders die tot een gevangenisstraf zijn veroordeeld. Het kan zijn dat de terugkeerprocedure mogelijkerwijze jaren- of zelfs decennialang niet kan worden afgerond, omdat een gedetineerde derdelander niet vrijwillig het land kan verlaten en hij ook niet kan worden verwijderd. Deze belemmering belet de nationale rechter echter niet om een langdurige of levenslange gevangenisstraf op te leggen aan een illegaal verblijvende derdelander en deze ten uitvoer te leggen. Wel heeft het HvJ EU eerder geoordeeld dat de lidstaten geen strafrechtelijke regeling mogen toepassen die de verwezenlijking van de door

richtlijn 2008/115 nagestreefde doelstellingen in gevaar brengen. Daarnaast moeten de lidstaten in alle fasen van de terugkeerprocedure het beginsel van non-refoulement eerbiedigen, dat is neergelegd in art. 18 en 19 lid 2 Hv.

In het voorliggende geval doet een risico van aantasting van grondrechten van X en Y zich bij terugkeer naar het land van bestemming echter niet voor. In de situatie waarin een terugkeerverplichting lange tijd niet ten uitvoer zal worden gelegd vanwege een langdurige of levenslange gevangenisstraf voor een ander strafbaar feit dan dat van illegaal verblijf of binnenkomst, staat art. 9 lid 2 van richtlijn 2008/115 de bevoegde autoriteiten bovendien toe om de verwijdering uit te stellen in afwachting van de tenuitvoerlegging van de opgelegde straf. Wel kan het dan zijn dat op het tijdstip waarop de terugkeerverplichting alsnog ten uitvoer wordt gelegd, de tenuitvoerlegging onverenigbaar is geworden met de grondrechten.

Om dat risico te voorkomen moeten de staten op dat moment de derdelander in de gelegenheid stellen om zich te beroepen op een wijziging van omstandigheden. Ook moeten ze een geactualiseerde beoordeling uitvoeren van de risico's van een behandeling die in strijd is met het beginsel van non-refoulement. Als verwijdering onverenigbaar zou zijn met art. 5 van de richtlijn of met een Handvestrecht, is die verwijdering niet toegestaan. Daarnaast moet het evenredigheidsbeginsel tijdens alle fasen van de terugkeerprocedure worden geëerbiedigd. Ten slotte moeten lidstaten de derdelander een doeltreffend rechtsmiddel ter beschikking stellen als bedoeld in art. 47 Hv. Als die waarborgen worden geboden, staat richtlijn 2008/115 niet in de weg aan uitvaardiging van een terugkeerbesluit tegen een illegaal verblijvende derdelander die een langdurige of levenslange gevangenisstraf uitzit.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 12-05-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:397

Zaaknummer: C-877/24

Wetsartikelen: Hv art. 18, Hv art. 19 lid 2, Hv art. 47, Rl 2008/115/EG, art. 6, Rl 2008/115/EG, art. 8 en Rl 2008/115/EG, art. 9

RECHTSPRAAK

Şener t. Polen, EHRM 7 mei 2026, nr. 53371/18

Şener woont sinds 1989 in Polen op basis van tijdelijke verblijfsvergunningen. Nadat hij in 2016 voor een derde keer is veroordeeld worden zijn gegevens – zonder dat hij dit weet – opgenomen in een register voor ongewenstverklaarden en in het Schengen Informatiesysteem. Als hij in 2021 na een vakantie in Turkije wil terugkeren naar Polen, wordt hem daardoor de toegang geweigerd. Het EHRM oordeelt dat dit de facto een uitzetting oplevert. Doordat hij geen informatie over de registratie en redenen daarvoor heeft gekregen, heeft hij onvoldoende rechtsbescherming gekregen. Zowel art. 1 P7 als art. 8 EVRM zijn daardoor geschonden.

Klager is in 1989 Polen binnengekomen. Sinds 1995 heeft hij in relatie met de Poolse K., met wie hij in 2001 een kind kreeg. Het stel is in 2008 getrouwd. Klager heeft steeds tijdelijke verblijfsvergunningen gekregen, waarvan de laatste in 2018 af zou lopen. In de periode van zijn verblijf in Polen is hij twee keer strafrechtelijk veroordeeld (in 2004 en 2009); daarnaast zijn er twee lopende strafrechtelijke onderzoeken. In 2015 heeft klager verzocht om een vaste verblijfsvergunning, maar deze is hem geweigerd omdat hij een gevaar zou vormen voor de nationale veiligheid en de openbare orde. In 2016 is hij opnieuw strafrechtelijk veroordeeld wegens onder meer vervalsing van documenten. Zonder dat klager hierover is geïnformeerd is zijn naam in 2016 ook opgenomen in het Poolse register voor ongewenste vreemdelingen en in het Schengen Informatiesysteem (SIS). Klager ontdekte dit pas in 2016, toen hij op de terugweg van een vakantie in Turkije werd tegengehouden aan de Turks-Bulgaarse grens en hem de toegang tot het Schengengebied werd geweigerd. Een verzoek om een nadere toelichting op de redenen om zijn naam in de registers op te nemen werd geweigerd, net als een verzoek om zijn naam uit de beide registers te schrappen. In 2021 werd klagers naam alsnog uit de registers verwijderd omdat de wettelijke termijn voor de vermelding van de persoonsgegevens toen was verstreken. Vanaf dat moment kon klager Polen ook weer inreizen.

In zijn beoordeling gaat het Hof allereerst in op het precieze voorwerp van de klacht. Daarbij is van belang dat de zaak geen betrekking heeft op de bevoegdheid om een vreemdeling uit te zetten na veroordeling voor een strafbaar feit. De klacht ziet uitsluitend op het vermelden van klagers persoonsgegevens in de beide registers om redenen van nationale veiligheid. De klacht zelf heeft allereerst betrekking op art. 1 P7 EVRM, waarbij klager stelt dat hij onvoldoende mogelijkheden heeft gehad om te kunnen opkomen tegen maatregelen die tot gevolg hadden dat hij Polen niet meer kon binnenkomen en *de facto* leidden tot zijn uitzetting. Het Hof stelt voorop dat klagers tijdelijke verblijfsvergunning nog geldig was op het moment waarop zijn ongewenstverklaring werd ingeschreven in de registers. Daarom kan worden aangenomen dat hij rechtmatig verblijf had in Polen in de zin van art. 1 P7 EVRM. Gebleken is verder dat als klager niet al zelf naar het buitenland was gegaan voor een vakantie, hem een uitzettingsbevel zou zijn opgelegd. Dat was nu niet nodig, en het feitelijke effect van het inschrijven van klagers gegevens in het SIS was vanzelf al dat hij buiten Polen werd gehouden. Daarom kan in dit geval toch worden gesproken van ‘uitzetting’, zodat art. 1 P7 EVRM in dit geval van toepassing is.

Het Hof merkt op dat klager niet betrokken is bij de inschrijving van zijn gegevens in de registers en dat hij daar ook geen weet van had. Dit is een duidelijke beperking van het recht op toegang tot informatie, met verstrekken praktische gevolgen. Als enige reden daarvoor is gegeven dat dit in het belang zou zijn van de nationale veiligheid, maar de aard van deze veiligheidsbelangen is verder niet gespecificeerd. Het is dan des te belangrijker dat er voldoende tegenwicht bestaat in de vorm van betrokkenheid van een onafhankelijke autoriteit die de rechtmatigheid van de uitzetting kan beoordelen en de daarbij gevolgde procedure met voldoende waarborgen is omkleed. Dergelijk tegenwicht was in dit geval op papier wel aanwezig, maar door de beperkte informatie die klager zelf beschikbaar had, kon hij geen effectief gebruik maken van de bestaande procedures. Gelet hierop heeft de procedurele bescherming tegen de uitzettingsprocedure toch zoveel tekortkomingen vertoond dat art. 1 P7 is geschonden.

In de tweede plaats heeft klager gesteld dat art. 8 EVRM is geschonden doordat hij niet terug kon keren naar Polen, terwijl hij daar zijn werk had en zijn echtgenote en dochter daar woonden. Het Hof stelt voorop dat klager in Polen duidelijk zijn privé- en gezinsleven had opgebouwd. Weliswaar is er een ruime margin of appreciation in kwesties waarin nationale veiligheid een rol speelt, maar het Hof heeft ook al geoordeeld dat door het gebrek aan informatie te weinig rechterlijk toezicht heeft kunnen plaatsvinden op de redelijkheid van klagers feitelijke uitzetting. Dit betekent dat ook art. 8 EVRM is geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 07-05-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0507JUD005337118

Zaaknummer: 53371/18

Wetsartikelen: EVRM art. 8 en EVRM art. 1 P7

RECHTSPRAAK

Meta Platforms Ireland (compensation équitabile), HvJ EU (Grote Kamer) 12 mei 2026, zaak C-797/23

In Italië is een compensatieregeling vastgesteld voor gevallen waarin aanbieders van diensten op Facebook gebruik maken van perspublicaties. Exploitant Meta heeft zich hiertegen verzet, onder meer omdat de compensatieregeling in strijd zou zijn met de ondernemingsvrijheid van art. 16 Hv. Het HvJ EU oordeelt dat de compensatieregeling redelijk is. De ondernemingsvrijheid is niet onbegrensd en laat nationale beperkingen toe. Die dienen in dit geval redelijke doelstellingen en staan daartoe in een redelijke verhouding. Ook wordt een goed evenwicht bereikt tussen art. 16 enerzijds en art. 11 lid 2 en 17 lid 2 anderzijds.

Meta, gevestigd in Ierland, exploiteert onder meer het sociale netwerk Facebook. In 2023 heeft de Italiaanse toezichthouder AGCOM een besluit vastgesteld ter compensatie voor het onlinegebruik van perspublicaties door aanbieders van diensten op Facebook. Meta heeft hierover geprocedeerd en in verband daarmee zijn prejudiciële vragen voorgelegd aan het HvJ EU.

Verschillende interveniërende lidstaten hebben bij het HvJ EU de vraag opgeworpen of in dit geval sprake is van uitvoering van EU-recht in de zin van art. 51 lid 1 Hv, omdat de nationale maatregelen tenminste gedeeltelijk buiten het toepassingsbereik van richtlijn 2019/790 vallen. Voor vragen over het Unierecht geldt volgens het HvJ EU echter een vermoeden van relevantie. In dit geval wordt de verenigbaarheid van een nationale regeling met het Unierecht in twijfel getrokken, waarbij deze nationale regeling het uitdrukkelijke doel heeft om de richtlijn in Italiaans recht om te zetten. Via art. 51 lid 1 Hv zijn de bepalingen van het Handvest dan ook van toepassing in het hoofdgeding.

De inhoudelijke vraag die is gesteld is – voor zover relevant voor het Handvest – of de Italiaanse compensatieregeling verenigbaar is met art. 16 en 52 Hv. Het HvJ EU wijst er hierbij

op dat de bewoordingen van art. 16 Hv anders zijn dan de bewoordingen die in andere bepalingen in titel II van het Handvest worden gebruikt. Wel lijken de bewoordingen sterk op de manier waarop bepalingen in titel IV zijn geformuleerd. De bepaling luidt namelijk dat de vrijheid van ondernemerschap wordt erkend 'overeenkomstig het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken'. Deze bewoordingen laten toe dat de overheid op een groot aantal manieren in deze vrijheid ingrijpt en dat in het algemeen belang beperkingen aan de uitoefening van een economische activiteit worden gesteld. Dit vloeit ook voort uit de samenhang tussen art. 16 Hv en art. 52 lid 1 Hv, dat beperkingen van de vrijheden in het Handvest mogelijk maakt.

Een nationale compensatieregeling als de onderhavige doet geen afbreuk aan de wezenlijke inhoud van de vrijheid van ondernemerschap, nu zij niet elke ondernemingsactiviteit verhindert. De regeling dient bovendien een legitiem belang, namelijk de doelstellingen van richtlijn 2019/790. Een regeling als de nationale is geschikt om deze doelen te bereiken en gebleken is niet dat er minder vergaande maatregelen bestaan, aangezien uitgevers van perspublicaties zich bij de vaststelling van compensatiebedragen in een zwakke onderhandelingspositie bevinden ten opzichte van aanbieders zoals Meta. Tot slot moet een redelijk evenwicht zijn gevonden tussen art. 16 Hv enerzijds en art. 17 lid 2 en art. 11 lid 2 Hv anderzijds. Dit laatste recht, dus dat op vrijheid en pluriformiteit van de media, behoort tot de wezenlijke grondslagen van een democratische en pluriforme samenleving. Wat betreft de evenredigheid als zodanig is relevant dat bij diensten zoals Facebook de verplichting bestaat om bepaalde gegevens te verstrekken. Deze gegevens beperken zich tot wat nodig is om een vergoeding te kunnen bepalen en de uitgevers kunnen de vertrouwelijkheid waarborgen van de onderliggende commerciële, industriële en financiële informatie. Als bij niet-nakoming van de compensatieplicht een boete wordt opgelegd, zijn er bovendien mogelijkheden om rekening te houden met de financiële draagkracht van de aanbieder, zodat hem geen onredelijke last wordt opgelegd. In die omstandigheden kan een redelijk evenwicht worden gegarandeerd en wordt het Handvest niet geschonden.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 12-05-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:395

Zaaknummer: C-797/23

Wetsartikelen: Hv art. 11 lid 2, Hv art. 16, Hv art. 17 lid 2, Hv art. 51 lid 1, Hv art. 52 lid 1 en Rl 2019/790 art. 15

RECHTSPRAAK

Lárus Welding t. IJsland, EHRM 5 mei 2026, nr. 24999/21

Lárus Welding is veroordeeld door een rechtbank waarvan een expert-lekenrechter deel uitmaakte. In de nationale procedure en voor het EHRM verzet hij zich tegen de inzet van dit soort rechters. Met een kleine meerderheid van vier rechters oordeelt een Kamer van het EHRM dat deze inzet niet in strijd is met art. 6 EVRM. Er zijn voldoende waarborgen voor de onafhankelijkheid van expert-lekenrechters, met name om persoonlijke, financiële of professionele beïnvloeding door de benoemende rechtbankpresident te voorkomen. Ook kunnen partijen rechtsmiddelen aanwenden tegen de aanwijzing van een expert-lekenrechter, zoals een wrakingsprocedure.

De rechtbank van Reykjavík heeft klager in 2015 met twee medeverdachten veroordeeld wegens machtsmisbruik. De kamer van de rechtbank bestond uit drie personen, waaronder twee professionele rechters (S.S. en S.H.) en een expert-lekenrechter (H.S.B.). In 2017 vernietigde het Hooggerechtshof de veroordeling en werd de zaak terugverwezen naar de rechtbank. Reden voor de vernietiging was dat er twijfels waren gereden over de onpartijdigheid van S.H. Voor de herbeoordeling werd H.S.B. opnieuw gevraagd om deel uit te maken van de kamer. Klager diende hiertegen een wrakingsverzoek in, maar dat werd afgewezen. Voor het Hooggerechtshof bepleitte klager vervolgens dat er twijfels mogelijk waren over het systeem van de benoeming van ad hoc expert-lekenrechters. Het Hooggerechtshof wees dit af en bevestigde de – inmiddels gegeven – veroordeling van klager.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat art. 6 lid 1 EVRM is geschonden door de deelname van H.S.B. aan de (her)beoordeling van de strafzaak tegen hem. Het EHRM stelt voorop dat klager niet heeft betoogd dat H.S.B. niet de juiste competenties zou hebben of persoonlijk bevooroordeeld zou zijn. Zijn klacht richt zich op systemische problemen bij de benoeming van lekenrechters waardoor de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht zou kunnen worden geraakt. Het Hof merkt op dat de president van de rechtbank aanvankelijk de vrijheid had om expert-lekenrechters aan te wijzen als deze dat nodig achtte, maar dat de waarborgen

zijn aangescherpt nadat GRECO had opgemerkt dat er risico's waren verbonden aan de daarbij bestaande mate van discretie. Op het moment waarop de kwestie speelde waren er regels waardoor de betrokkenheid van een expert-lekenrechter beperkt was tot gevallen waarin specialistische kennis was vereist en waardoor eisen werden gesteld aan enkele algemene kwaliteiten waarover de lekenrechters moesten beschikken (onder meer staatsburgerschap, 'good character' en financiële zelfstandigheid). Lekenrechters moesten een eed of verklaring afleggen en konden worden gewraakt. De beslissing om een expert-lekenrechter bij een zaak te betrekken werd genomen binnen de rechterlijke macht zelf, maar de president van de rechtbank beschikte zelf verder niet over gezagsbevoegdheden, zoals het instellen van een tuchtprocedure tegen de lekenrechter of het geven van aanwijzingen over de beoordeling van de zaak. In het onderhavige geval is ook op geen enkele manier gebleken van beïnvloeding van H.S.B. door de president van de rechtbank. De partijen zijn deugdelijk geïnformeerd over haar deelname aan de herbeoordeling en zijn daardoor in staat gesteld om rechtsmiddelen te benutten, zoals het doen van een wrakingsverzoek. Het enige risico bestond erin dat ook het honorarium van de expert-lekenrechter werd bepaald door de president van de rechtbank, maar dit acht het Hof niet zwaarwegend. Reden daarvoor is dat het honorarium voor lekenrechters nooit de belangrijkste inkomstenbron omvat en bovendien de hoogte ervan niet afhankelijk is van hun functioneren. Ook eventuele carrièrebeïnvloeding door het wel of niet vaker aanwijzen van een bepaalde expert-lekenrechter acht het Hof niet een zodanig risico dat daardoor kan worden gesproken van hiërarchische controle. Tot slot ziet het EHRM geen probleem in het feit dat H.S.B. zowel bij de eerste beoordeling als de herbeoordeling van de zaak betrokken was, nu zij niets te maken had met het procedurele defect dat tot de herbeoordeling leidde en het niet in zichzelf problematisch is dat een deels vergelijkbare samenstelling van een Kamer wordt gekozen bij een herbeoordeling. Art. 6 EVRM is dan ook niet geschonden (4 stemmen tegen 3).

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 05-05-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0505JUD002499921

Zaaknummer: 24999/21

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1

RECHTSPRAAK

Konstantinou t. Cyprus, EHRM 7 mei 2026, nr. 36862/23

Konstantinou is in 2023 afgewezen voor een functie als rechtbankpresident, hoewel hij op het relevantste criterium (senioriteit) bovenaan stond. Hij wilde daarover procederen, maar omdat de beslissing was genomen tijdens een hervorming van de rechterlijke macht, was dat niet mogelijk. Toen de hervorming eenmaal was afgerond kon hij ook niet meer procederen omdat rechters zich onbevoegd verklaarden om over de tussentijds genomen beslissingen te oordelen. Volgens het EHRM is er geen reden om aan te nemen dat het hervormingsproces door dit soort procedures zouden worden bedreigd, terwijl de rechtsbescherming wel ernstig is aangetast. Art. 6 EVRM is dan ook geschonden.

Klager bekleedt sinds 2004 rechterlijke functies. In 2023 kwamen er 17 vacatures beschikbaar voor de post van rechtbankpresident. Klager solliciteerde hiervoor, net als 22 andere kandidaten. In het kader van een hervorming van het gerechtelijk systeem was op dat moment een tijdelijke Raad voor de rechtspraak (SCJ) bekleed met de verantwoordelijkheid om beslissingen te nemen in de procedure. Voor de procedure zelf had de president van de Hoge Raad als criterium gesteld dat senioriteit van de kandidaten een belangrijke rol zou moeten spelen. Klager bleek de hoogst gerangschikte kandidaat van de kandidaten die op dat moment senior rechter waren in de rechtbanken. Toch besloot de SCJ om klager niet te benoemen tot rechtbankpresident. Klager wilde dit aanvechten en verzocht daarom om informatie over de procedure en de genomen besluiten. De tijdelijke SCJ lichtte toe dat vanwege de sterk vergelijkbare senioriteit van de kandidaten was gekeken naar andere criteria, zoals de cv's en de gehouden sollicitatiegesprekken. Op basis daarvan waren andere kandidaten als sterker uit de bus gekomen. Klager procedeerde vervolgens over zijn afwijzing, maar door procedurele barrières had dit geen resultaat. In het bijzonder bleek dat klager niet kon procederen tegen beslissingen van de tijdelijke SCJ, maar moest wachten tot de definitieve SCJ was geïnstalleerd. Toen dat eenmaal zo was, werd geoordeeld dat de rechters geen bevoegdheid

hadden om zich uit te spreken over oordelen van de tijdelijke SCJ.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de onmogelijkheid om op te komen tegen de (beweerdelijk willekeurige) afwijzingsbeslissing in strijd was met art. 6 lid 1 EVRM. Het Hof onderzoekt allereerst of in dit geval kan worden gesproken van een geschil over een burgerlijk recht in de zin van art. 6 lid 1 EVRM, mede in het licht van de *Vilho Eskelinen*-test. De conclusie daarbij is dat het in deze benoemingsprocedure ging om een juridisch conflict over een arbeidsrechtelijke kwestie, waarbij de verbondenheid met de staat niet zodanig was dat de kwestie moet worden uitgesloten van de bevoegdheid van een rechter om daarover te oordelen. Art. 6 lid 1 EVRM is dan ook van toepassing. De regering heeft als rechtvaardiging voor de beperkingen aangevoerd dat een bedreiging van het hervormingsproces kon zijn gelegen in het voor rechterlijke toetsing vatbaar maken van beslissingen van de tijdelijke SCJ. De regering heeft echter niet aangetoond waarin deze bedreiging precies zou zijn gelegen. Het lijkt er volgens het Hof eerder op dat de regering bevreesd was voor het vlotte verloop van het proces, terwijl dat soort redenen van efficiency niet voldoende zwaarwegend zijn om een volledig ontbreken van rechterlijke beoordeling in een geval als dit te kunnen rechtvaardigen. Art. 6 lid 1 EVRM is dan ook geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 07-05-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0507JUD003686223

Zaaknummer: 36862/23

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1

RECHTSPRAAK

Jurić t. Kroatië, EHRM 7 mei 2026, nr. 51771/21

Jurić heeft in 2013 van B.J. een huis geërfd met een toegangsweg die ook door derden werd gebruikt en die in 2000 was geasfalteerd. In 2014 werd de weg als ‘niet-geclassificeerde weg’ aangemerkt en daardoor werd deze eigendom van de staat. Jurić wilde hierover procederen omdat dit volgens haar een feitelijke onteigening was, maar haar zaak was niet-ontvankelijk: volgens de rechter was de weg al door de asfaltering publiek eigendom geworden en was de verjaringstermijn verstreken. Het EHRM acht dit een zodanig onvoorzienbare uitleg dat het recht op toegang tot de rechter (art. 6 lid 1 EVRM) is geschonden.

In 2011 trad in Kroatië een nieuwe Wegenwet in werking. Deze nieuwe wet verklaarde alle algemeen toegankelijke wegen die tot dat moment niet als openbare weg waren aangemerkt (‘niet-geclassificeerde wegen’), tot staatseigendom. Dit betrof ook een doodlopende weg die leidde naar een huis waarvan klagster door een nalatenschap van B.J. in 2013 eigenaar werd. Deze weg werd ook door derden gebruikt en was in 2000 opnieuw geasfalteerd. In 2014 startte de bevoegde kadastrale autoriteit een procedure om de weg als niet-geclassificeerde weg aan te laten merken, en daarmee als eigendom van de staat. Na enige aanpassingen rondom de kadastrale indeling was dit succesvol en kwam de weg in juli 2014 als openbaar eigendom in handen van de gemeente. Klagster stelde in oktober 2015 een procedure hiertegen in omdat zij vond dat in feite sprake was van een onteigening. Haar beroep werd niet-ontvankelijk verklaard omdat het te laat was ingediend: volgens de rechtbank moest worden aangenomen dat al bij de laatste asfaltering duidelijk had moeten zijn dat het in feite ging om een openbare weg, zodat toen ook al had moeten worden geprocedeerd over eventueel verlies van eigendom.

Voor het EHRM heeft klagster gesteld dat de verjaringstermijnen in deze zaak op een zodanig onvoorzienbare manier zijn bepaald dat art. 6 lid 1 EVRM hierdoor is geschonden. Volgens de interpretatie van het Kroatische Constitutionele Hof had de nieuwe Wegenwet geen constitutieve betekenis, maar alleen een herclassificatie tot gevolg van wegen als ofwel

openbare wegen ofwel niet-geclassificeerde wegen die eigendom werden van de staat. Het Hof merkt echter op dat op dat moment de juridische status van niet-geclassificeerde wegen niet duidelijk was. Pas in 2017 heeft het Constitutionele Hof aangenomen dat algemeen toegankelijke wegen als openbare wegen kunnen worden aangemerkt. Klagster had al geruime tijd daarvoor haar klacht over de classificatie ingediend en kon het bovendien niet helpen dat B.J. niet eerder had geprocedeerd om het eigendomsrecht over de toegangsweg op te helderen. Zelfs als haar dit wel zou kunnen worden aangerekend, was bovendien de vraag geweest of B.J. had kunnen en moeten verwachten dat het asfalteren van de weg in feite een onteigening betekende waartegen zij had moeten procederen. De weg stond ook nog in het kadastrale register vermeld als eigendom van B.J. en is ook verder nooit anders geclassificeerd dan als privaat eigendom. Er is dan ook geen enkele reden om aan te nemen dat B.J. al in 2000 had moeten weten dat zij had moeten procederen over een feitelijke eigendomsoverdracht. Het Hof acht de rechterlijke beoordeling daarmee zodanig onredelijk dat de wezenlijke kern van het recht op toegang tot de rechter erdoor is aangetast. Art. 6 lid 1 EVRM is dan ook geschonden.

De uitspraak van de Kamer is unaniem gedaan. Wel hebben drie rechters (Krenc, Kučs en Adamska-Gallant) een gezamenlijke 'separate opinion' geschreven op het punt van de kostenvergoeding die de Kamer heeft toegekend. Het Hof heeft daarover geoordeeld dat de kostenvergoeding alleen de kosten hoeft te dekken die klagster heeft gemaakt bij het Constitutionele Hof en het EHRM zelf. De proceskosten bij lagere instanties kan zij volgens het Hof namelijk claimen op nationaal niveau, na heropening van de procedure. In hun 'concurring opinion' wijzen de drie rechters op de inconsistente aanpak van het EHRM van kostenvergoedingen en op het feit dat de bevinding van een schending als zodanig losstaat van de mogelijkheden van heropening van een nationale procedure. Het Hof kan niet speculeren op de uitkomsten van een nationale procedure en de mogelijkheden die er dan zijn om alsnog kosten vergoed te krijgen. Bovendien levert het starten van een heropeningsprocedure ook zelf weer kosten op.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 07-05-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0507JUD005177121

Zaaknummer: 51771/21

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1

RECHTSPRAAK

INPS (Assistance sociale et accès à l'emploi – Discrimination indirecte), HvJ EU (GK) 7 mei 2026, zaak C-747/22

In Italië kunnen mensen – inclusief erkende vluchtelingen met een verblijfsvergunning – alleen een basisinkomen krijgen als ze minimaal tien jaar in het land hebben gewoond. Het HvJ EU oordeelt dat dit indirecte discriminatie op grond van nationaliteit oplevert, ten nadele van mensen met een vluchtelingenstatus. Het recht op een minimuminkomen kan volgens richtlijn 2011/95 niet afhankelijk worden gemaakt van de duur van hun aanwezigheid in een lidstaat, zonder dat de doelstellingen daarvan worden doorkruist. Het stellen van de voorwaarde van stevige worteling is dan ook niet aanvaardbaar.

Verzoeker in het hoofdgeding heeft in 2011 in Italië een subsidiaire beschermingsstatus gekregen; sinds 2013 verblijft hij permanent in Italië. Hij heeft op zeker moment een basisinkomen aangevraagd en verkregen, maar een voorwaarde voor het verkrijgen daarvan is een periode van minimaal tien jaar verblijf in Italië, waarvan de laatste twee jaar onafgebroken. Toen na controles de toezichthouder (INPS) vaststelde dat niet aan deze voorwaarde was voldaan, trok de INPS de toekenning in en verzocht zij om terugbetaling van de onverschuldigd betaalde bedragen. Volgens verzoeker in het hoofdgeding levert de verblijfsvoorwaarde een indirecte discriminatie op grond van nationaliteit op en is deze in strijd met art. 26 en 29 van richtlijn 2011/95. Hij heeft hierover geprocedeerd en in deze procedure zijn prejudiciële vragen voorgelegd aan het HvJ EU.

Het HvJ EU beredeneert allereerst dat het basisinkomen enerzijds een maatregel betreft die activiteiten en voorzieningen omvat in de zin van art. 26 van richtlijn 2011/95. Anderzijds betreft het een socialebijstandsuitkering in de zin van art. 29 van deze richtlijn. Dat de INPS en de Italiaanse regering hebben betoogd dat het gaat om een complex systeem dat meerdere

bestanddelen omvat, maakt dit niet anders.

De twee genoemde bepalingen vormen een uitdrukking van art. 20 Hv, waarin het beginsel van gelijke behandeling is vastgelegd. Dit beginsel verbiedt niet alleen directe, maar ook alle vormen van verkapte discriminatie. In dit verband heeft het Hof eerder al geoordeeld dat als indirect discriminerend worden beschouwd de voorwaarden van nationaal recht die, hoewel zonder onderscheid naar nationaliteit van toepassing, hoofdzakelijk of in de meeste gevallen buitenlanders treffen. Hetzelfde geldt voor voorwaarden die zonder onderscheid van toepassing zijn, maar waaraan nationale onderdanen gemakkelijker kunnen voldoen dan buitenlanders, of die in het bijzonder voor buitenlanders nadelig kunnen uitvallen.

In het voorgelegde geval is de verblijfsvoorwaarde zonder onderscheid van toepassing op zowel vergunninghouders als Italiaanse onderdanen. Tegelijkertijd is duidelijk dat de regeling vooral buitenlanders treft, waaronder vergunninghouders, en dat de regeling daarmee indirecte discriminatie vormt. De Italiaanse regering heeft gesteld dat met de regeling een redelijke inzet van aanzienlijke economische middelen is gemoeid en dat het daarom redelijk is dat het basisinkomen exclusief wordt voorbehouden aan mensen die stevig zijn geworteld in de nationale gemeenschap. Het Hof heeft eerder echter al geoordeeld dat de rechten die onder meer worden verleend door art. 26 en 29 van de richtlijn voortvloeien uit de vluchtelingenstatus, en niet uit de afgifte van een verblijfstitel of van de aard van de toegekende bescherming. De rechten kunnen dus ook niet afhankelijk worden gemaakt van hun aanwezigheid of van de duur van de verblijfstitel waarover de betrokkenen beschikken. Het komt dan ook in strijd met de doelstellingen van de richtlijn – onder meer om ervoor te zorgen dat mensen die internationale bescherming genieten in alle lidstaten over bepaalde minimumvoorwaarden kunnen beschikken – te vereisen dat zij stevig in de betrokken lidstaat zijn geworteld.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 07-05-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:376

Zaaknummer: C-747/22

Wetsartikelen: Hv art. 20, Rl 2011/95/EU art. 26 en Rl 2011/95/EU art. 29

RECHTSPRAAK

Gerovska-Popchevska t. Noord-Macedonië (nr. 2), EHRM 5 mei 2026, nr. 30989/20

Het EHRM heeft eerder geoordeeld dat het ontslag van rechter Gerovska-Popchevska door de Noord-Macedonische Raad voor de rechtspraak (SJC) niet voldeed aan de eisen van onafhankelijkheid en onpartijdigheid. Het spreekt zich nu uit over de herbeoordeling van de zaak door de SJC na heropening van de tuchtzaak. Weliswaar kan de SJC in algemene zin worden gezien als ‘gerecht’, maar bij de herbeoordeling was een samenstelling betrokken die naar nationaal recht niet is toegestaan. Daardoor kan niet worden gesproken van een ‘bij wet ingesteld’ gerecht in de zin van art. 6 lid 1 EVRM, zodat deze bepaling is geschonden.

In 2007 is klagster ontslagen uit haar functie als rechter in een van de rechtbanken in Skopje. In 2016 oordeelde het EHRM dat dit ontslag in strijd kwam met art. 6 lid 1 EVRM, omdat de Raad voor de rechtspraak van Noord-Macedonië (SJC) – die verantwoordelijk was voor de tuchtprocedure die aan het ontslag voorafging en voor het ontslag zelf – niet voldeed aan de eisen van onafhankelijkheid en onpartijdigheid zoals die zijn opgenomen in art. 6 lid 1 EVRM. Klagster, inmiddels met pensioen, verzocht daarop om heropening van de procedure voor de SJC. In 2018 werd daarvoor toestemming gegeven en werd een commissie binnen de SJC ingericht die zich over de kwestie zou buigen. In 2019 kwam deze commissie opnieuw tot het oordeel dat sprake was geweest van professioneel wangedrag. Klagster kwam in hoger beroep en stelde daarbij onder meer dat de SJC niet bevoegd was om zich uit te spreken in een zaak over professioneel wangedrag van een inmiddels gepensioneerd rechter. Een beroepspanel, gevormd binnen de SJC, vernietigde daarop de beslissing van de SJC-commissie en verwees de zaak terug. Een nieuw samengestelde commissie met vijf leden kwam opnieuw tot de conclusie dat bij klagsters optreden sprake was geweest van niet-consciëntieus en onprofessioneel gedrag, en dat daarom sprake was van professioneel wangedrag. Het verschil was dat nu niet meer werd geconcludeerd dat zij moest worden ontslagen, maar dat het

oordeel beperkt bleef tot een verklaring voor recht. De SJC beoordeelde vervolgens opnieuw een verzoek om hoger beroep, maar dit werd niet-ontvankelijk verklaard.

Voor het EHRM heeft klagster gesteld dat er in de beoordeling door de SJC van de heropende zaak verschillende tekortkomingen zijn geweest die maken dat art. 6 EVRM is geschonden. Het Hof is van oordeel dat de onderhavige procedure directe impact zal hebben gehad op klagsters reputatie zoals zij die heeft ontwikkeld gedurende haar professionele loopbaan. Dit belang houdt niet op te bestaan met iemands pensionering. Het geschil daarover kan worden geacht een 'burgerlijk recht' te betreffen in de zin van art. 6 lid 1 EVRM.

Ten aanzien van de gegrondheid van de zaak overweegt het Hof dat de SJC een gespecialiseerd orgaan is met 'full jurisdiction' en de bevoegdheid om te oordelen over benoemingen en in tuchtzaken, inclusief zaken over professioneel wangedrag. Daarbij is ook voorzien in een reeks procedurele waarborgen. Bovendien zijn de nodige eisen gesteld aan de benoeming van leden van de SJC, al maken ook vijf niet-rechters deel uit van de SJC als geheel (die vijftien leden telt). De SJC kan dan ook worden gezien als een gerecht in de zin van art. 6 lid 1 EVRM.

De SJC heeft zijn uiteindelijke uitspraak in de zaak van klagster gedaan door negen leden. De oorspronkelijke commissie van vier leden maakte hiervan deel uit, terwijl dit expliciet is uitgesloten in de nationale wetgeving. Dit levert volgens het EHRM dan ook een flagrante schending op van het nationale recht. Daaraan doet niet af dat twee leden van de SJC die eerder zijn gewraakt en het lid dat als aanklager in de zaak van klagster is opgetreden, geen stem hebben uitgebracht. Evenmin is van belang dat ook bij uitsluiting van de vier commissieleden van de stemming de veroordeling van klagster nog een meerderheid zou hebben behaald. Dit betekent dat de uiteindelijke beoordeling niet heeft plaatsgevonden door een 'volgens nationaal recht ingesteld' gerecht in de zin van art. 6 lid 1 EVRM. Daarnaast stelt het Hof vast dat er in de beoordeling van de zaak door het beroepspanel ernstige tekortkomingen bestonden, waarop het ook in eerdere zaken al heeft gewezen. Daardoor is art. 6 lid 1 EVRM in de kern aangetast.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 05-05-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0505JUD003098920

Zaaknummer: 30989/20

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1

RECHTSPRAAK

Fal t. Spanje, EHRM 12 mei 2026, nr. 25828/23

De Marokkaanse Fal woont met een Marokkaanse echtgenote en twee dochters in Spanje. Vanwege betrokkenheid bij een jihadistische terroristische organisatie is hem een uitzettingsbevel met inreisverbod opgelegd. Het EHRM acht dit in de omstandigheden niet onredelijk. De nationale rechters hebben terdege rekening gehouden met zijn gezinsbelangen. Hij zou zijn gezinsleven in Marokko zonder veel problemen kunnen voortzetten. Verder is hij in Spanje gebrekkig geïntegreerd en is hij afhankelijk van het socialezekerheidssysteem. De uitzetting komt dan ook niet in strijd met art. 8 EVRM.

Klager is afkomstig uit Marokko. In 2006 is hij in Spanje komen wonen, waar hij in 2010 met een Marokkaanse is getrouwd; het echtpaar heeft twee in Spanje geboren dochters. In 2019 is aan klager wegens betrokkenheid bij een jihadistische terroristische groepering een uitzettingsbevel opgelegd met een inreisverbod voor een periode van tien jaar. Hij is verder niet vervolgd vanwege deze verdenkingen.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat bij de uitzettingsbeslissing zijn gezinssituatie niet voldoende in acht is genomen, in strijd met art. 8 EVRM. Het Hof overweegt dat klager tot in hoogste instantie heeft kunnen procederen over de uitzettingsbeslissing en dat hij daarbij ook zijn gezinsbelangen aan de orde heeft kunnen stellen. Gelet op de voor de nationale rechterlijke beoordeling gegeven motivering acht het Hof het niet onredelijk dat is besloten tot het opleggen van het uitzettingsbevel. De nationale rechters hebben de gezinsbelangen van klager bovendien wel degelijk meegewogen. Daarbij hebben ze onder meer waarde toegekend aan het feit dat klagers echtgenote Marokkaanse is en dat zij hem had kunnen vergezellen naar Marokko. De twee dochters waren nog jong en zouden zich kunnen aanpassen aan het leven in Marokko. Van een stevige worteling in de Spaanse samenleving of in de arbeidsmarkt was geen sprake. Klager was werkloos en kon zichzelf en zijn gezin niet zelf onderhouden, en was ook verder niet goed geïntegreerd. De uitzettingsmaatregel was dan ook niet disproportioneel.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 12-05-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0512JUD002582823

Zaaknummer: 25828/23

Wetsartikelen: EVRM art. 8

RECHTSPRAAK

**Eisenauer e.a. t. Frankrijk, EHRM 12 mei 2026, nrs.
47090/22 en 9 andere**

Eisenauer en anderen hebben – ondanks een voorrangsregeling – niet binnen redelijke termijn een passende sociale huurwoning toegewezen gekregen. In Frankrijk is het recht op huisvesting afdwingbaar middels door de rechter op te leggen dwangsommen en schadevergoedingen, maar vanwege het woningtekort konden definitief geworden rechterlijke uitspraken toch niet worden nageleefd. Het EHRM overweegt dat het Franse systeem goed in elkaar zit, en dat hier vooral sprake is van een overmachtsituatie omdat het huisvestingstekort niet snel kan worden verholpen. De niet-naleving van de rechterlijke uitspraken is daarom niet strijdig met art. 6 lid 1 EVRM.

Klagers hebben op verschillende momenten sociale huisvesting aangevraagd in Frankrijk. De departementale bemiddelingscommissies (COMED) hebben hen erkend als mensen die in aanmerking komen voor voorrang in verband met huisvesting in een woning die rekening houdt met hun behoeften en mogelijkheden. Toen plaatsing in een passende woning uitbleef hebben zij met succes verzocht om rechterlijke bevelen tot huisvesting, gekoppeld aan dwangsommen van bedragen tussen 200-450 euro per maand vertraging. Deze vonnissen zijn definitief geworden, maar de opgelegde bevelen zijn uiteindelijk toch niet ten uitvoer gelegd.

Voor het EHRM hebben klagers gesteld dat het niet uitvoeren van deze bevelen in strijd is met art. 6 lid 1 EVRM, gelet op het aan de orde zijnde recht op een woning (art. 8 EVRM). Het Hof wijst erop dat in Frankrijk een afdwingbaar recht op huisvesting bestaat, op grond waarvan iedereen toegang tot fatsoenlijke huisvesting moet krijgen. Het gaat hierbij om een resultaatsverplichting die bij niet-naleving kan worden afgedwongen bij de rechter. Eventuele dwangsommen worden in een fonds gestort dat ten goede komt van de huisvestingsmogelijkheden. Daarmee wordt een zekere druk gecreëerd om de doelstelling van

het eerbiedigen van het recht op huisvesting zo goed mogelijk te garanderen. In het voorliggende geval is aan geen van de betrokkenen passende huisvesting aangeboden bij gebrek aan beschikbare woningen. Wel zijn de dwangsommen in het fonds gestort en zijn schadevergoedingen betaald aan de klagers. Het Hof onderkent dat alle inspanningen door de staat niet hebben geleid tot een oplossing van de huisvestingscrisis en het tekort aan sociale woningen. Veel verschillende actoren hebben hierbij moeilijkheden gesignaleerd, vooral in de regio waar klagers huisvesting nodig hebben. De Franse staat wordt hierdoor geconfronteerd met grote moeilijkheden, onder meer omdat het niet mogelijk is om in te grijpen op de belangrijkste hefboom om het systeem effectief te maken, namelijk de uitbreiding van het woningaanbod. Het is op dit punt niet mogelijk voor de rechter om de wetgever te vervangen op het gebied van huisvestingsbeleid. In verband met het streven om een goed evenwicht te vinden tussen conflicterende publieke en particuliere belangen, en de ruime beoordelingsvrijheid die moet worden toegekend op dit terrein, kan het EHRM niet concluderen dat het niet volledig uitvoeren van deze beslissingen een schending veroorzaakt van art. 6 lid 1 EVRM. Zou het Hof een andere beslissing nemen op dit sociale en economische terrein, dan zou het Hof zich mengen in het interne systeem van tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen tot herhuisvesting, in een mate die in strijd zou komen met het subsidiariteitsbeginsel. Art. 6 lid 1 EVRM is dan ook niet geschonden (6 stemmen tegen 1).

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 12-05-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0512JUD004709022

Zaaknummer: 47090/22 en 9 andere

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1

RECHTSPRAAK

BRANDL, HvJ EU 13 mei 2026, zaak C-286/25

Het HvJ EU heeft eerder in een zaak over een Hongaarse regeling tot intrekking van rechten van vruchtgebruik geoordeeld dat deze regeling strijd oplevert met art. 63 VWEU en art. 17 Hv. De regeling is aangepast en er is schadevergoeding geboden aan benadeelde vruchtgebruikers. Het HvJ EU oordeelt nu dat de eerdere schending van art. 63 VWEU en art. 17 Hv met de nieuwe regeling niet voldoende wordt gecompenseerd. Reden daarvoor is in het bijzonder dat gederfde winst maar in beperkte mate door de nieuwe regeling wordt gedekt.

Onderneming BRANDL is houder van rechten van vruchtgebruik op landbouwgrond in Hongarije. Na een wetswijziging zijn deze rechten van rechtswege vervallen. Het HvJ EU heeft hierover in een eerdere niet-nakomingszaak geoordeeld dat deze aanpassing inbreuk maakt op art. 63 VWEU en art. 17 Hv, waarna de overgangsmaatregelen zijn gewijzigd. Daardoor kunnen de rechten van vruchtgebruik onder voorwaarden opnieuw worden ingeschreven in het kadaster en kunnen de houders een schadevergoeding krijgen. Volgens BRANDL vormt de geboden compensatie echter geen passende vergoeding voor de geleden schade. In verband daarmee zijn opnieuw prejudiciële vragen voorgelegd aan het HvJ EU.

Het HvJ EU overweegt allereerst dat BRANDL niet grensoverschrijdend actief is en dat de kwestie zich mogelijk helemaal binnen Hongarije afspeelt. Het HvJ EU benadrukt echter dat de fundamentele vrijheden van de Unie ook van belang zijn als het nationale recht vergt dat een burger van een lidstaat dezelfde rechten moeten worden toegekend als een burger van een andere lidstaat in dezelfde situatie aan het Unierecht zou kunnen ontleen. In het onderhavige geval is dat aan de orde, zodat art. 63 VWEU en art. 17 Hv toch relevant zijn.

Het HvJ EU oordeelt vervolgens dat art. 63 VWEU en art. 17 Hv rechtsregels zijn die ertoe strekken rechten toe te kennen aan particulieren. Het HvJ EU heeft schending daarvan eerder vastgesteld en de schending kan als voldoende gekwalificeerd worden aangemerkt. Er is ook een rechtstreeks causaal verband tussen de schending en de geleden schade, zodat vereist is

dat een passende vergoeding daarvan wordt aangeboden. Hoewel de lidstaten daarbij een ruime beoordelingsmarge hebben, mag gederfde winst niet volledig worden uitgesloten van schadevergoeding. Het gaat in dit geval dan om inkomsten uit de exploitatie of verhuur van grond die de benadeelde vruchtgebruiker niet heeft kunnen innen in de periode tussen de afschaffing van de regeling en het herstel. Hiervoor kan weliswaar een standaardberekenningsmethode worden gebruikt, maar die moet de gederfde winst wel volledig dekken. In het onderhavige geval maakt de compensatieregeling vergoeding van de geleden schade in de praktijk uiterst moeilijk, zodat het Unierecht zich ertegen verzet.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 13-05-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:398

Zaaknummer: C-286/25

Wetsartikelen: VWEU art. 63 en Hv art. 17

RECHTSPRAAK

Batou t. Zwitserland, EHRM 7 mei 2026, nr. 30781/22

Batou organiseerde in 2019 een demonstratie ter gelegenheid van Internationale Vrouwendag. Volgens de voorwaarden waaronder de demonstratie was geautoriseerd was zij als hoofdorganisator persoonlijk verantwoordelijk voor het goede verloop ervan. Omdat is gebleken van enkele misdragingen tijdens de demonstratie (graffiti spuiten, vuurwerk afsteken, afwijken van de route) en Batou dat niet had kunnen voorkomen, heeft zij een strafrechtelijke boete opgelegd gekregen. Het EHRM acht dit een schending van art. 11 EVRM, onder meer omdat de misdragingen beperkt van aard waren, Batou niet verwijtbaar heeft gehandeld en het chilling effect van de strenge regel groot was.

In 2019 organiseerde een collectief waarvan klaggster lid was een nachtelijke demonstratie in Geneve ter gelegenheid van Internationale Vrouwendag. Klagster was aangewezen als hoofdorganisator en contactpersoon. Zij was in die hoedanigheid geïnformeerd over de voorwaarden waaronder de demonstratie was geautoriseerd en over het feit dat zij persoonlijk aansprakelijk zou worden gesteld als aan die voorwaarden niet zou worden voldaan. Na de demonstratie – waaraan zo'n 1000 vrouwen deelnamen – bleek dat er verschillende problemen waren opgetreden. Er was onvoldoende toezicht gehouden, winkelruiten waren bespoten met graffiti, er was vuurwerk afgestoken en er was geprobeerd om af te wijken van de voorgeschreven route. Klagster betwistte dat deze tekortkomingen hadden plaatsgevonden en wees bovendien op het verder vreedzame en rustige verloop van de demonstratie. Toch moest zij een boete betalen, die bij niet-betaling kon worden omgezet in een gevangenisstraf van twee dagen.

Voor het EHRM heeft klaggster gesteld dat de veroordeling tot betaling van een boete in strijd was met art. 11 EVRM. Het Hof stelt voorop dat tijdig en correct kennis is gegeven van de demonstratie. De autoriteiten hadden daardoor gelegenheid om deze in goede banen te leiden.

Weliswaar leverde de demonstratie enige onrust op, maar die leidde niet tot disruptie van het dagelijks leven. Klagster is ook zelf niet beschuldigd van deelname aan of orkestreren van enige wanordelijkheden. Het is niet redelijk dat zij verantwoordelijk is gehouden voor het gedrag van anderen, louter doordat klagsters 'security team' niet in staat is gebleken om ordeverstoringen in alle gevallen tegen te gaan. Klagster heeft bovendien betwist dat sommige handelingen, zoals het afsteken van vuurwerk, daadwerkelijk hebben plaatsgevonden, maar het verzoek om getuigen te horen op dit punt is afgewezen. Verder heeft ze heeft zich tijdens de demonstratie uitgesproken tegen gedrag zoals het spuiten van graffiti of het afwijken van de route. Volgens het Hof is daarmee onvoldoende aangetoond dat klagster in haar verplichtingen is tekortgeschoten en dat zij verwijtbaar heeft gehandeld. De nationale rechters hebben dit onvoldoende zorgvuldig onderzocht en hebben ook geen sterke motivering gegeven voor hun veroordeling. In het bijzonder wijst het Hof erop dat zij geen afweging hebben gemaakt tussen het gestelde doel van het beschermen van de rechten en vrijheden van anderen en de demonstratievrijheid. Tot slot overweegt het Hof dat de veroordeling een chilling effect heeft gehad, in die zin dat klagster als gevolg ervan later geen demonstraties meer heeft willen organiseren. Art. 11 EVRM is dan ook geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 07-05-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0507JUD003078122

Zaaknummer: 30781/22

Wetsartikelen: EVRM art. 11

RECHTSPRAAK

B.M. t. Zwitserland, EHRM 12 mei 2026, nr. 50227/21

B.M. is na seksueel misbruik van minderjarigen in preventieve detentie genomen, vanwege de psychiatrische stoornissen van B.M. en het daarmee samenhangende gevaar dat hij vormt voor de samenleving, in het bijzonder voor kinderen. Het EHRM overweegt dat een redelijke beoordeling is uitgevoerd van de situatie in het licht van recente psychiatrische rapporten en dat niet is gebleken dat B.M. in ondeugelijke omstandigheden is gedetineerd. Art. 3, 5 lid 1 en 8 EVRM zijn daarom niet geschonden. Wel is er een schending van art. 5 lid 4 EVRM, nu B.M. niet is gehoord bij een recente rechterlijke herbeoordeling van de detentie.

Klager is in 2003 tot ruim vier jaar gevangenisstraf veroordeeld wegens seksueel misbruik van zijn twee minderjarige stiefzonen. Gelet op klagers geestesgesteldheid is de straf voorwaardelijk opgelegd en is klager verplicht in preventieve hechtenis genomen. Reden daarvoor was dat klager vanwege verschillende psychiatrische stoornissen een gevaar voor de samenleving zou vormen. De maatregel van preventieve detentie is verschillende keren verlengd, ondanks bezwaren daartegen van klager. In 2020 nog besliste de rechter dat er een hoog risico van recidive bestond en dat het ondenkbaar was dat klagers gedrag op korte termijn zou veranderen. In de gevangenis is klager ook nog een aantal keer veroordeeld vanwege het bezit van kinderpornografische foto's op zijn telefoon.

Voor het EHRM heeft klager allereerst gesteld dat de preventieve detentie meer dan twintig jaar heeft geduurd en dat deze vrijheidsbeneming disproportioneel was. Het Hof merkt op dat de rechters uitgebreide en gedetailleerde, recente psychiatrische rapporten hebben betrokken in hun beoordeling van de detentie. De daarvan gegeven beoordeling was redelijk en kon leiden tot de inschatting dat er een risico was van opnieuw plegen van kindermisbruik. De nationale uitspraak was bovendien terdege gemotiveerd, onder meer met uitvoerige verwijzing naar de noodzaak om de belangen van kinderen als kwetsbare groep te beschermen. Aannemelijk is gemaakt dat het voortzetten van de preventieve hechtenis de

enige beschikbare mogelijkheid was om te voorkomen dat klager zou recidiveren. Art. 5 lid 1 EVRM is dan ook niet geschonden door de preventieve detentie.

Wel oordeelt het Hof dat art. 5 lid 4 EVRM is geschonden doordat hij niet is gehoord bij de herbeoordeling van de maatregel in 2020. Dit is problematisch omdat er vergaande gevolgen waren van de maatregel, maar klager zo geen gelegenheid heeft gekregen om zijn eigen perspectief naar voren te brengen.

Het Hof oordeelt ten slotte over de detentieomstandigheden in het licht van klagers situatie, die inmiddels 79 jaar oud was. Klager heeft echter niet overtuigend aannemelijk gemaakt dat hij werd vastgehouden in omstandigheden die niet zouden passen bij zijn leeftijd of gezondheidstoestand. Art. 3 en 8 EVRM zijn daarom evenmin geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 12-05-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0512JUD005022721

Zaaknummer: 50227/21

Wetsartikelen: EVRM art. 5 lid 1

RECHTSPRAAK

Asen Asenov t. Bulgarije, EHRM 12 mei 2026, nr. 38741/19

In het Bulgaarse parlement is politicus Simeonov van leer getrokken jegens de Romabevolking, die hij afschilderde als een stelende, immorele, parasitaire groep. Romarechtenactivist Asenov heeft zich hierover beklaagd bij de Bulgaarse non-discriminatiecommissie en is in het gelijk gesteld, maar het hooggerechtshof heeft deze beslissing vernietigd. Vanwege de stereotyperende en haatzaaiende aard van de toespraak leverde deze volgens het Hof een inbreuk op art. 8 en 14 EVRM op. Deze rechten moeten worden afgewogen tegen de uitingsvrijheid, maar die heeft bij 'hate speech' maar beperkt gewicht. De rechterlijke uitspraak was daarom in strijd met art. 8 jo. 14 EVRM.

Deze zaak heeft betrekking op klachten die klager – een Romarechtenactivist – heeft ingediend naar aanleiding van uitspraken gedaan door Simeonov – een parlamentslid voor een politieke partij die klager als nationalistisch heeft omschreven. Tijdens een parlementair debat had Simeonov een uitgebreid betoog gevoerd waarin hij zich uitsprak tegen het deel van de Roma, als etnische groep, dat zich volgens hem bezighield met diefstal, moord en verkrachting. Volgens hem moesten er hardere maatregelen worden getroffen tegen deze groep. Klager heeft naar aanleiding van dit betoog een klacht ingediend bij de Bulgaarse Commissie tegen Discriminatie. De Commissie verklaarde zijn klacht gegrond en legde Simeonov een boete op en gaf hem de waarschuwing zich niet meer op deze manier uit te spreken. Simeonov ging bij de rechter in beroep tegen deze beslissing van de Commissie. In eerste aanleg bevestigde de rechter de beslissing van de Commissie, maar in hoger beroep werd deze vernietigd.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de vernietiging van de beslissing van de Commissie in strijd is met art. 8 jo. 14 EVRM. In zijn beoordeling betreft het Hof drie centrale factoren die het eerder in zijn rechtspraak heeft gedefinieerd, namelijk de kenmerken van de groep die is benadeeld of gestereotypeerd door de uitlatingen, de precieze inhoud van de negatieve uitlatingen over deze groep, en de vorm, de context en het bereik van de uitingen, ook gelet op

degene die de uitingen heeft gedaan.

Over de geraakte groep – de Roma – merkt het Hof op dat zij zich in een benadeelde en kwetsbare positie bevinden en dat het nodig is om deze groep in het bijzonder te behoeden van negatieve stereotypering. Een analyse van de speech van Simeonov laat zien dat deze groep werd afgeschilderd als een groep van criminele en immorele sociale parasieten die hun rechten misbruiken. De uitspraken kunnen daarmee worden gezien als extreem stereotyperend en als bedoeld om vooroordelen en haat jegens de Roma in Bulgarije te versterken. Weliswaar heeft Simeonov gezegd dat het hem niet om de hele groep Roma was te doen, maar het is onwaarschijnlijk dat deze boodschap goed is opgepakt door de toehoorders. Het bereik van de uitspraken was aanzienlijk omdat de speech in het parlement werd gehouden en Simeonov een bekende politicus is. Nationale politici kunnen kiezers stevig beïnvloeden en kunnen ertoe aanzetten dat zij onrechtmatig blijkende stellingen betrekken en gedrag vertonen. Gelet op deze omstandigheden is het Hof van oordeel dat de uitspraken zodanig van aard waren dat zij een inbreuk vormden op art. 8 jo. 14 EVRM.

De vraag is vervolgens of een rechtvaardiging kan worden gevonden voor het vernietigen van de beslissing van de Commissie hierover. Daarbij heeft het administratieve hooggerechtshof doorslaggevend gewicht toegekend aan de vrijheid van meningsuiting. Het Hof maakt echter onderscheid tussen het uitspreken van zorgen in het kader van een publiek debat en het oproepen of rechtvaardigen van haat en intolerantie jegens een bepaalde groep. Waar dat eerste van groot belang is, is het tweede niet of nauwelijks beschermwaardig onder art. 10 EVRM. In zijn afweging heeft het hooggerechtshof hier onvoldoende waarde aan gehecht, net zomin als aan de aard en het bereik van de uitingen zoals het Hof die heeft omschreven. Dit betekent dat de nationale rechter onvoldoende tegemoet is gekomen aan zijn positieve verplichtingen om art. 8 en 14 EVRM te beschermen. Dit levert strijd op met art. 8 jo. 14 EVRM.

Noot redactie: Het EHRM heeft op 12 mei 2026 ook uitspraak gedaan in de sterk vergelijkbare zaak *Budinova en Isaev t. Bulgarije*, nr. 60342/19, ECLI:CE:ECHR:2026:0512JUD006034219. Die zaak betreft deels dezelfde toespraak van Simeonov als de hierboven samengevatte uitspraak, maar deels ook een tweede toespraak met vergelijkbare inhoud. De beide uitspraken zijn inhoudelijk vrijwel gelijklopend.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 12-05-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0512JUD003874119

Zaaknummer: 38741/19

Wetsartikelen: EVRM art. 8 en EVRM art. 14